

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **МОВНІ ЗАСОБИ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ КОНЦЕПТІВ GOOD ТА EVIL В
АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-а
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша — англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Лоза Анастасія Петрівна

Керівник к.ф.н., доц. Приходченко О. О.
Рецензент к.ф.н., доц. Васирина К. М.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факул іноземної філології

тет

Каф англійської філології

ед

ра

Освітній магістр

рівень

Спеціал 035 Філологія

льність

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури

(переклад включно), перша —

я

англійська

Освітньо-
професійна

програма

Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ЛОЗІ АНАСТАСІЇ ПЕТРІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) Мовні засоби об'єктивації концептів GOOD та EVIL в англійськомовному художньому дискурсі

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Приходченко Олександра Олексіївна к.ф.н., доц.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 597-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 10 січня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) англійськомовна лінгвокультура ХХ-ХХІ століть як складова вербальної комунікації, 8 тлумачних та лексикографічних словників, 3 художніх твори англомовних авторів ХХ-ХХІ ст.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) систематизувати різні наукові підходи до вивчення опозиції “good”-“evil”; визначити понятійний зміст концептів, які досліджуються; проаналізувати ціннісну складову концептів; виявити образну характеристику концептів; дослідити актуалізацію концептів “good” та “evil” в художньому дискурсі

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Приходченко О. О.	30.04.2019	30.04.2019
Розділ 1	Приходченко О. О.	05.09.2019	05.09.2019
Розділ 2	Приходченко О. О.	10.10.2019	10.10.2019
Висновки	Приходченко О. О.	14.11.2019	14.11.2019

6. Дата видачі завдання 30 квітня 2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	Виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	Виконано
3	Написання вступу	червень 2019	Виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2019	Виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2019	Виконано
6	Формулювання висновків	листопад 2019	Виконано
7	Проходження нормоконтролю	січень 2020	Виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	Виконано
9	Захист	січень 2020	Виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

(підпис)

А.П. Лоза

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

О.О. Приходченко

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

(підпис)

М.В. Залужна

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 80 стор., 74 джерела.

Об'єкт дослідження: концепти "good" та "evil", як універсалії людського мислення, як феномени національної картини носіїв англійської мови.

Мета роботи полягає у виявленні лінгвокультурних характеристик концептів "good" та "evil" в художньому дискурсі.

Теоретико-методологічні засади: праці, що виконані в руслі когнітивної лінгвістики та лінгвоконцептології, які торкаються проблем поняття, структури та методів дослідження лінгвокультурних концептів (Ю. С. Степанов, М. В. Нікітін, В. І. Карасик, М. Ф. Алефіренко, Г. Г. Слишкін) та праці, пов'язані з дослідженням концептів "добро" та "зло", "good" та "evil" (О. А. Егорова, Л. В. Коліжук, О. Ю. Мокрушина).

Отримані результати: визначено понятійний зміст концептів "good" та "evil", проаналізовано ціннісну та образну складову даних концептів; досліджено актуалізацію концептів "good" та "evil" в художньому дискурсі.

Ключові слова: *концепт, добро та зло, англомова картина світу, лексичні засоби вербалізації.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ КОНЦЕПТИ "GOOD" ТА "EVIL" ЯК ПРЕДМЕТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	8
1.1 Місце та роль концепту в сучасній лінгвістиці.....	8
1.1.1 Концепт як одиниця інформації про світ.....	8
1.1.2 Структура та класифікація концептів.....	12
1.2 Співвідношення концептуальної та мовної картин світу.....	15
1.3 Лінгвокультурні концепти "good" та "evil" як базові концепти англomовної лінгвокультури.....	21
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТІВ GOOD ТА EVIL В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	29
2.1 Понятійна складова лінгвокультурних концептів "good" та "evil".....	29
2.2 Ціннісна складова лінгвокультурних концептів "good" та "evil".....	47
2.3 Образна складова лінгвокультурних концептів "good" та "evil".....	62
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Динаміка змін, що відбуваються в суспільстві, насамперед стосується змін в морально-етичній сфері, основоположними категоріями якої є «добро» і «зло». Зміни, що відбуваються в масовій мовній свідомості, відбиваються в концептах культури як "ментальних утвореннях, які представляють собою значущі, усвідомлювані, типізовані фрагменти досвіду, що зберігаються в пам'яті людини" [Карасик 2007, с. 27].

В основі вивчення будь-якого предмету або явища знаходиться певна парадигма, яка визначає науковий напрям дослідження. Дане дослідження концептів “good” та “evil” проводиться з урахуванням усіх досягнень лінгвокультурології та когнітивної лінгвістики.

Одним із основних принципів підходу до вивчення мовного матеріалу в цілому є думка про те, що неможливо вивчати мову у відриві від когнітивної діяльності, пам'яті, уваги, соціальних зв'язків особистості та інших аспектів досвіду (Дж. Лакофф [Lakoff 2003], А. Вежбицька [Вежбицька 1996], Н. Арутюнова [Арутюнова 1999], Р. Лангакер [Langacker 1991] та ін.).

Представники когнітивної лінгвістики вважають, що кожна мова еквівалентна певній системі концептів, за допомогою якої носії мови сприймають, структурують, класифікують та інтерпретують інформативний потік, який надходить із навколишнього світу.

Таким чином, основним поняттям, оперативною одиницею когнітивної лінгвістики є концепт — категорія ментальна, що дає простір для її тлумачень [Попова 2007, с. 68]. У нашому дослідженні ми, слідом за представниками когнітивної лінгвістики [Степанов 2001, с. 77], дотримуємось визначення концепту як згустку культури у свідомості людини. В даному дослідженні сукупність вище наведених принципів являє собою когнітивний підхід до вивчення мовних форм відображення знання.

Проблема вивчення структури та змісту концепту через мовну репрезентацію специфічних для певного мовного колективу ознак концепту на сьогоднішній день активно вивчається.

Вивчення уявлень про добро та зло як категорій філософії та етики йде корінням ще в античну філософію. Що стосується досліджень даних концептів з позиції лінгвокультурології, то їм присвячено ряд робіт, які зачіпають приватні аспекти заявленої проблематики [Єгорова 2011; Караулов 1987; Маленкова 2004; Моспанова 2005], але комплексні дослідження концептів досі не були зроблені.

Наше наукове дослідження являє собою опис структури та змісту концептів «добро» та «зло», об'єктивованих в англійській мові лексемами good та evil та їх синонімами.

Актуальність роботи зумовлена потребою у всебічному висвітленні ключових концептів світової культури, до яких можна віднести концепти “good” та “evil” в англійській мові. Аналіз «віковічних» концептів «добро» та «зло» дозволяє виявити деякі особливості національного менталітету та моральні установки англосмовної лінгвокультури.

Об'єктом дослідження виступають концепти “good” та “evil”, як універсалиї людського мислення, як феномени національної картини носіїв англійської мови.

Предметом дослідження виступають вербальні репрезентанти концептів “good” та “evil”.

Мета роботи: виявити та проаналізувати особливості актуалізації лінгвокультурних концептів “good” та “evil” в художньому дискурсі.

Мета передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- систематизувати різні наукові підходи до вивчення опозиції “good”-“evil”;
- визначити понятійний зміст концептів, які досліджуються;
- проаналізувати ціннісну складову концептів;
- виявити образну характеристику концептів;

- дослідити актуалізацію концептів “good” та “evil” в художньому дискурсі.

Мета та завдання дослідження визначили вибір наступних **методів** аналізу:

- компонентний аналіз, який використовується для опису ядерних елементів концептуального поля добра та зла;

- контекстуальний аналіз, який дозволяє виявити специфіку функціонування мовних засобів репрезентації концептів “good” та “evil” у тексті;

- інтерпретаційний аналіз, який встановлює характер відбиття концептів у мовній свідомості на основі різних засобів його реалізації;

- методом суцільної вибірки виділявся матеріал із текстів обраних для аналізу.

Виконане дослідження базується на наступних теоретичних положення, доведених в науковій літературі:

- в колективній свідомості носіїв мови існує специфічна картина світу, яка відображає досвід відповідної лінгвокультури. Основу картини світу складають ментальні утворення різної природи, які можуть отримати мовне втілення, – концепти (А. Бабушкін [Бабушкін 2007], А. Вежбицька [Вежбицька 1997], В. Карасик [Карасик 2004], С. Ляпін [Ляпін 1997], В. Нерознак [Нерознак 1998], Ю. Степанов [Степанов 1997], Й. Стернін [Стернін 1998]);

- важливішою одиницею лінгвокультурологічного моделювання національного менталітету є культурний концепт – складне багатомірне утворення, яке може знаходити мовне вираження (С. Воркачов [Воркачов 2004], В. Карасик [Карасик 2004], М. Піменова [Піменова 2004], Г. Слишкін [Слишкін 2000]);

- в мовній свідомості відображаються як загальнолюдські, так і національно-специфічні характеристики, які можуть бути об’єктивно визначені за допомогою спеціальних методів лінгвокультурологічного аналізу

(А. Вежбицькая [Вежбицька 1997], В. фон Гумбольдт [фон Гумбольдт 1984], Е. Сепір [Сепір 1993], Ю. Степанов [Степанов 1997], Й. Стернін [Стернін 2001], Б. Уорф [Уорф 1960], А. Шмельов [Шмельов 2002]);

- об'єктивація лінгвокультурних концептів вивчається за допомогою аналізу різних засобів їх мовного втілення, компонентного аналізу, моделювання когнітивної структури, виявлення ціннісних домінант (Н. Арутюнова [Арутюнова 1990], С. Воркачов [Воркачов 2004], В. Красних [Красних 2003]);

- добро та зло являють собою базові концепти культури (Н. Арутюнова [Н. Арутюнова 2003], І. Змійова [Змійова 2006]), які визначають ціннісні орієнтири суспільства.

Матеріалом дослідження слугували 434 лексеми (концепт “good” – 273, концепт “evil” – 159), які об'єктивують досліджувані концепти. Джерела фактичного та ілюстративного матеріалу складають 8 тлумачних та лексикографічних словників, 3 художніх твори англійських авторів ХХ-ХХІ ст. [Cartland 1994; Meyer 2006; Pelzer 1993] (235 фрагментів).

Наукова новизна визначається поставленою метою та обумовлена принципами когнітивного підходу до опису мовної семантики. В роботі вивчення концептів “good” та “evil”, виявлення понятійних, образних та ціннісних складових концептів вперше здійснюється на даному емпіричному матеріалі.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона вносить певний вклад у розвиток когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, лінгвоконцептології, уточнюючи характеристики і особливості бінарних концептів “good” та “evil” як базових концептів англійської культури.

Практичне значення роботи. Отриманні результати можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях концептів, у тому числі пов'язаних з концептами "добро" та "зло". Також дані результати доцільно застосовувати при розробці лекційних курсів та спецкурсів з

лінгвоконцептології, лінгвокультурології, лінгвокраїнознавства, а також у практичному курсі англійської мови.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, списку лексикографічних джерел та списку фактичного матеріалу, додатків та резюме.

У першому розділі "Лінгвокультурні концепти "good" та "evil" як предмет лінгвістичного дослідження" розглядається проблема співвідношення мови та культури, наводяться різні точки зору на типологію лінгвокультурних концептів, виділяється клас базових концептів лінгвокультури та описуються базові характеристики лінгвокультурних концептів.

У другому розділі "Особливості актуалізації лінгвокультурних концептів "good" та "evil" в художньому дискурсі" розглядаються понятійні, ціннісні та образні характеристики лінгвокультурних концептів "good" та "evil" на лексикографічному матеріалі, а також соціально-культурні уявлення про добро та зло, які відображено в англійській літературі ХХ-ХХІ ст., а саме в творах Барбари Картленд "Ніч веселощів" (Barbara Cartland "The Night of Gaiety"), Дейва Пелзера "Дитина, яка була річчю" (Dave Palzer "The Child Called It"), Стефані Майер "Сутінки" (Stephenie Meyer "Twilight"). Дискурсивний аналіз показав, що уявлення про добро та зло, які склались в англійській культурі в певний історичний період або при певних життєвих обставинах, відображені крізь призму авторського бачення.

У загальних висновках роботи викладаються результати дослідження та намічаються перспективи вивчення аспектів даної тематики.

Загальна кількість сторінок 80, кількість використаних джерел 74.

РОЗДІЛ 1

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ КОНЦЕПТИ "GOOD" ТА "EVIL" ЯК ПРЕДМЕТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Місце та роль концепту в сучасній лінгвістиці

1.1.1 Концепт як одиниця інформації про світ. Представники когнітивної лінгвістики вважають, що кожна мова еквівалентна певній системі концептів, через яку носії мови сприймають, структурують, класифікують та інтерпретують потік інформації, що надходить з оточуючого світу. Сам термін "концепт" з'явився в науковій літературі лише в середині ХХ століття, хоча його використання зафіксовано ще в 1928 році в статті С. А. Аскольдова, який під концептом розумів «мисленнєве утворення, яке заміщає нам у процесі мислення невизначену численність предметів одного й того ж роду» [Аскольдов 1997, с. 267].

Дослідженню природи терміну концепт в сучасній лінгвістиці приділяється першочергове значення. Але питання про те, що є концепт, у наш час є остаточно невирішеним. Як зазначає А. М. Приходько «Будучи водночас і основною одиницею концептології і лінгвокультурології, концепт виділяється неоднозначністю і спірністю свого тлумачення. Цей факт виділяється вже в тому, що і сам термін «концепт» не є закріпленим і єдино можливим для позначення ментальних рівнів» [Приходько 2008, с. 46].

Спочатку «концепт» сприймався як синонім слова «поняття» [Ярцева 2002, с. 153]. В спеціальному термінологічному тезаурусі С. Є. Нікітіної 1978 року подана докладна розробка терміну «семантичний», але немає розробки ні для терміну «концепт» (при ньому стоїть відсилка до статті «поняття»), ні для словосполучення «концептуальне поле» (відсилка до «понятійного поля») [Нікітіна 1978, с. 352-425]. Але, як стверджує А. М. Приходько: «поняття і концепт повинні співвідноситися між собою в гіпо-гіперонімічний і разом з тим асиметричний спосіб: основою концепту є поняття, але основою поняття не є концепт. Це наводить на думку про те, що концепт повинен бути етноспецифічно забарвленим поняттям з певною етнопсихологічною надбудовою» [Приходько 2008, с. 53].

Існує безліч різних трактовок терміну «концепт», що призводить до різноголосся серед дослідників. У лінгвістичній літературі приводяться точки зору на концепт як на логічну категорію [Павіленіс 1983, с. 81], як на поняття практичної / побутової філософії [Артюнова 1999, с. 95], як на основну одиницю національного менталітету [Колесов 2004, с.102], як багатовимірне утворення [Ляпін 1997, с. 98].

А. Вежбицька дає декілька визначень концепту [Вежбицька 1996, с. 549]. Вона описує концепт як об'єкт ідеального світу, який має ім'я, що визначається в наслідок набору семантичних примітивів, які відображають специфічні культурно-обумовлені уявлення людини про дійсність.

Як лінгвістичне поняття, концепт дає можливість розглянути ідеальні ментальні сутності [Стернін 1999, с. 88], тобто ті одиниці, за допомогою яких ми мислимо про світ, ментальні утворення, що становлять категоріальну основу мови [Бабушкін 1996, с. 16] і що створюють узагальнений образ слова, об'єктивуючи модель свідомості [Слишкін 2004, с. 21].

Автори словника когнітивних термінів розглядають концепти як ідеальні абстрактні одиниці, смисли, якими оперує людина в процесах мислення, і які відображають зміст досвіду і знання, зміст результатів всієї діяльності людини і процесів пізнання нею навколишнього світу у вигляді певних одиниць, «квантів знання» [Кубрякова 1996, с. 90]. При цьому відмічається, що концепти зводять все різноманіття явищ, які можна спостерігати, до чогось єдиного, під певні, вироблені суспільством категорії і класи.

Існують й інші версії визначення концепту. Наприклад:

- концепт — це абстрактне наукове поняття, яке вироблене на основі конкретного життєвого поняття [Нерознак 1998, с. 246];
- концепт — це сутність поняття, виявлена у своїх змістовних формах в образі, понятті та символі [Можейко 1999, с. 19-20];
- концепт — це пізнавальна психологічна структура, організація якої забезпечує можливість відображення дійсності в єдності різноякісних аспектів [Слишкін 2000, с. 23].

С. Г. Воркачов визначає концепт як «операційну одиницю думки» [Воркачов 2004, с. 43], як «одиницю колективного знання (яка відправляє до вищої духовної сутності), що має мовне вираження та відмічена етнокультурною специфікою» [Воркачов 2004, с. 21-52]. Якщо ментальне утворення не має етнокультурної специфіки, воно, на думку вченого, до концептів не відноситься.

В. І. Карасик приводить ряд підходів до вивчення концептів, які розвиваються різними авторами. Серед них зазначимо наступні:

- концепт – ідея, яка включає абстрактні, конкретно-асоціативні та емоційно-оцінні ознаки, а також спресовану історію поняття [Соломоник 1995, с. 412];

- концепт — особистісне осмислення, інтерпретація об'єктивного значення та поняття як змістовного мінімуму значення [Ліхачов 1993, с. 4];

- концепт — сутність поняття, яка предстає в своїх змістовних формах — образі, понятті, символі [Колесов 2004, с. 19-20];

Сам В. І. Карасик характеризує концепти як «ментальні утворення, які представляють собою значущі усвідомлювані типізовані фрагменти досвіду» [Жданова 1999, с. 59], «багатовимірне ментальне утворення, у складі якого виокремлюються образно-перцептивна, понятійна та ціннісна сторони» [Карасик 2004, с. 71].

Особливої уваги заслуговує тлумачення терміну «концепт», яке було запропоновано В. В. Колесовим. Вчений виділяє вузьке розуміння концепту як об'єму поняття та широке розуміння концепту культури. Окрім того, концепт для нього – "вихідна точка семантичного наповнення слова і кінцева межа розвитку" [Колесов 1992, с. 39].

В сучасній лінгвістиці можна виокремити три основних напрямки, або підходи, до розуміння концепту: лінгвістичний, когнітивний, культурологічний.

Лінгвістичний підхід представлений точкою зору С. А. Аскольдова, Д. С. Ліхачова, В. В. Колесова, В. Н. Телії [Аскольдов 1997; Ліхачов 1993;

Колесов 2004; Телія 1996] на природу концепту. Зокрема, Д. С. Ліхачов, приймаючи в цілому визначення С. А. Аскольдова, вважає, що концепт існує для кожного словникового значення, і пропонує розглядати концепт як алгебраїчне вираження значення [Ліхачов 1993, с. 3-9]. В цілому, представники даного напрямку розуміють концепт як весь потенціал значення слова разом з його конотативним елементом.

Прихильники когнітивного підходу до розуміння сутності концепту [Аскольдов 1996; Попова 2000; Kroeber 1952; Langacker 1991] відносять його до явища ментального характеру. Так З. Д. Попова, Й. А. Стернін та інші представники воронезької школи розглядають концепт як глобальну розумову одиницю, яка представляє собою «квант структурованого знання» [Попова 2000, с. 4]. Концепт, на їх думку, репрезентується у мові лексемами, фразеосполученнями, словосполученнями, реченнями, текстами та сукупностями текстів. Розглянувши мовні вираження концепту, можна отримати уявлення про його зміст у свідомості носіїв мови [Попова 2000, с. 10-11].

Представники третього підходу велику увагу приділяють культурологічному аспекту. На їх думку, вся культура розуміється як сукупність концептів та відносин між ними. Концепт трактується ними як основний осередок культури в ментальному світі людини. Цього погляду дотримуються Ю. С. Степанов, Г. Г. Слишкін [Соломонік 1995; с. 77]. Вони впевнені, що при розгляді різних боків концепту увага повинна бути звернена на важливість культурної інформації, яку він передає. Концепт признається Ю. С. Степановим базовою одиницею культури, її концентратом [Соломонік 1995].

Г. Г. Слишкін та В. І. Карасик розуміють концепт культури як «багатомірну ментальну одиницю з домінуючим ціннісним елементом» [Карасик 1975, с. 76-77].

В нашій роботі, в слід за Ю. С. Степановим, ми дотримуємось наступного визначення терміну «концепт»: «це як би згусток культури в

свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини. І, з іншого боку, концепт — це те, за допомогою чого людина — рядова, звичайна людина, не «творець культурних цінностей» — сама входить в культуру, а в деяких випадках і впливає на неї» [Степанов 2000, с. 29].

1.1.2 Структура та класифікація концептів. Концепт є «багатомірним ідеалізованим утворенням» [Можейко 1993, с. 16], але єдності думок відносно кількості семантичних параметрів, за якими його можна вивчати, у концептології немає. Сюди включаються як понятійне, так і образне, ціннісне, поведінкове, етимологічне і культурне «вимірювання», з яких майже кожне може мати домінуючий статус в дослідженні.

Існує багато спроб класифікувати концепти, здійснених різними науковцями. Так, З. Д. Попова та Й. А. Стернін виокремлюють наступні типи концептів.

1. «Уявлення — це узагальнений чуттєво-наглядний образ предмета або явища», це «відображення сукупності найбільш яскравих зовнішніх, чуттєво сприйманих ознак окремого предмету або явища» (наприклад, тремтіння, ластівка тощо);

2. «Схема — концепт, представлений деякою узагальненою просторово-графічною або конкурентною схемою; це гіперонім з послабленим образом...» (наприклад, загальні контури, схематичне уявлення книги);

3. «Поняття — концепт, який складається з найбільш загальних істотних ознак предмета або явища, результат їх раціонального відображення та осмислення» (наприклад, квадрат — прямокутник з рівними боками);

4. «Фрейм — мислимий у цілісності його складових частин багатокomпонентний концепт, об'ємне уявлення, деяка сукупність стандартних знань про предмет або явище» (наприклад, магазин, ресторан тощо);

5. «Гештальт — комплексна, цілісна функціональна структура, яка упорядковує різноманіття окремих явищ у свідомості»; «цілісний образ, який суміщає чуттєві та раціональні елементи, а також поєднує динамічні та статистичні аспекти об'єкту або явища, що відображається». «Так, гештальтами, без сумніву, є отриманні експериментально дефініції значень наступних слів...: мовчання — «люди із стиснутими губами та виразними очима, пуста кімната, тиша»; побут — «миття вікон, прибирання в квартирі»; математика — «цифри, формули, графіки». Типовими гештальтами автори також вважають концепти, об'єктивовані такими лексичними одиницями як *черга, гра, тортурури, любов, доля* та ін. [Попова 2000, с. 72-74].

З прагматичної точки зору Ю. С. Степанов розділяє лінгвокультурні концепти на філософські категорії, які він називає універсальними категоріями культури (час, простір, причина, рух), і соціальні категорії, так звані культурні категорії (свобода, право, справедливість, праця, багатство, власність) [Степанов 1997, с. 85].

За ознакою стабільності існування концепти можуть бути стійкими — які мають закріпленні за ними мовні середовища вербалізації, нестабільними, які ще формуються, рідко чи практично зовсім не вербалізуються. Наявність мовного вираження для концепту, його регулярна вербалізація підтримують

концепт в стабільному, стійкому стані, роблять його загальновідомим (оскільки значення слів, якими він передається, загальновідомі, вони пояснюються носіями мови, відображаються в словниках) [Ляпін 1997, с. 60].

Концепти мають певну структуру, яка є необхідною умовою існування концепту і його вхід в концептосферу.

На думку С. Н. Плотникової і Є. В. Рахіліної [Плотнікова 2000, с. 15; Рахіліна 2010, с. 35], концепт — складне, багатоаспектне поняття. Це не хаотичне нагромадження значень або змістів, а логічна структура, що має внутрішню організацію. Структура концепту може бути ланцюжковою, радіальною та змішаною. У структурі концепту є також центральна і периферійна зони. В основі концепту лежить його базисний елемент або вихідна прототипічна модель.

Ю. С. Степанов вважає, що структурі концепту, з одного боку, належить все, що належить будові поняття, з іншого боку, в структуру концепту входить все те, що і робить його фактом культури — вихідна форма (етимологія), стиснута до основних ознак змісту історія, сучасні асоціації, оцінки, та ін.. Він зазначає, що в структуру концепту входить 3 компоненти:

1. основна, актуальна ознака, відома кожному;
2. додаткова, або кілька додаткових, «пасивних» ознак, актуальних для окремих груп носіїв культури;
3. внутрішня форма, яка не усвідомлюється в повсякденному житті, відома лише спеціалістам, але така, що визначає зовнішню, знакову форму вираження концепту. Залежно від цих ознак концепти можуть бути по-різному значущими для людей даної культури [Степанов 1997, с. 97].

На думку Й. А. Стерніна можна говорити про наявність трьох структурних типів концепту: однорівневих, багаторівневих, і сегментних. Однорівневий концепт містить в собі тільки ядро, тобто, чуттєвий образ. Багаторівневий концепт включає в себе декілька когнітивних шарів, які розрізняються за рівнем абстракції, який відображає ім'я. Сегментний

концепт являє собою базовий чуттєвий шар, який оточений сегментами, «рівноправними за ступенем абстракції» [Стернін 2001, с. 58-61].

Отже, концепт має багатокомпонентну та багат шарову будову, яка може бути виявлена завдяки аналізу мовних засобів її репрезентації. Концепт як одиниця структурованого знання має певну, але не жорстку організацію: він складається з компонентів (концептуальних ознак), які створюють різні концептуальні шари.

1.2 Співвідношення концептуальної та мовної картин світу

Феномен, іменований «картина світу», є таким же давнім, як сама людина. Створення перших "картин світу" збігається в часі з процесом антропогенезу [Постовалова 1988, с. 25]. Тим не менш, реалія, названа терміном «картина світу», стала предметом науково-філософського розгляду лише в недавній час.

Як зазначає Б. А. Серебрянников, вперше термін «картина світу» був висунутий у фізиці в кінці XIX – початку XX ст.. Одним з перших цей термін став вживати В. Герц стосовно фізичного світу, який трактується ним як сукупність внутрішніх образів зовнішніх предметів, з яких логічним шляхом можна отримувати відомості щодо поведінки цих предметів [Серебрянников 1988, с. 83]. Внутрішні образи, або символи зовнішніх предметів, які створювались дослідниками, по Герцу, повинні бути такими, щоб «логічно необхідні наслідки цих уявлень у свою чергу були образами природно необхідних наслідків відображених предметів».

Сучасні автори дають різні визначення картини світу. В. І. Постовалова визначає її як «глобальний образ світу, що лежить в основі світогляду людини, тобто виражає суттєві властивості світу в розумінні людини в результаті його духовної та пізнавальної діяльності» [Постовалова 1988, с.

27]. Але «світ» слід розуміти не тільки як наочну реальність, або оточуючу людину дійсність, а як свідомість-реальність у гармонійному симбіозі їх єдності для людини. Це розуміння не узгоджується з укоріненим матеріалістичним уявленням про вторинність свідомості.

Картина світу являє собою центральне поняття концепції людини, висловлює специфіку його існування [Burri 1969]. Поняття картини світу відноситься до числа фундаментальних понять, що виражають специфіку людського буття, взаємини його з миром, найважливіші умови його існування у світі [Смірнова 2012].

Картина світу є цілісним образом світу, який є результатом всієї активності людини. Вона виникає у людини в ході всіх його контактів і взаємодій із зовнішнім світом. Це можуть бути і побутові контакти з світом, і предметно-практична активність людини. «Відбитки» картини світу можна виявити в мові, в жестах, в образотворчому мистецтві, музиці, ритуалах, етикеті, речах, міміці, в поведінці людей [Апресян 1999, с. 45]. Картина світу формує тип ставлення людини до світу, природи, інших людей, задає норми поведінки людини в світі, визначає його ставлення до життя.

Введення поняття «картини світу» в лінгвістику дозволяє розрізнити два види впливу людини на мову [Saur 1973, с. 73] — вплив психофізіологічних та іншого роду особливостей людини на конститутивні властивості мови і вплив на мову різних картин світу – релігійно-міфологічної, філософської, наукової, художньої.

Образ світу, втілений в мові, відповідає поняттю «мовна картина світу» (за термінологією американських когнітивістів – «концептуалізація світу, вміщена в мові»). Початки тези про мовну картину світу належать В. Гумбольдту, який стверджував, що в «кожній природній мові є характерний тільки для неї огляд світу» [Гумбольдт 1984, с. 67].

Мовна картина світу — це відбитий засобами мови образ свідомості-реальності, модель інтегрального знання про концептуальні системи уявлень, що репрезентується у мові [Мазаєва 2006, с. 46]. Мовну картину світу

заведено відмежовувати від концептуальної, або когнітивної моделі світу, яка є основою мовного втілення, словесної концептуалізації сукупності знань людини про світ.

Сприйняття навколишнього світу частково залежить від культурно-національних особливостей носіїв конкретної мови. Тому з точки етнології, лінгвокультурології та інших суміжних областей найцікавішим є встановлення причин розбіжностей в мовних картинах світу. Можна виокремити три найголовніших причини мовних розбіжностей: природа, культура та пізнання.

Природа — це, перш за все, зовнішні умови життя людей, які по-різному зображено в мовах. Людина дає назви тим тваринам, місцевостям, рослинам, які їй відомі, тому стану природи, яке вона відчуває. Природні умови диктують мовній свідомості людини особливості сприйняття навіть таких явищ, яким є сприйняття кольору. Позначення різновидів кольору часто мотивується семантичними ознаками зорового сприйняття предметів навколишньої природи [Апресян 1997, с. 351]. З тим чи іншим кольором асоціюється конкретний природний об'єкт. У різних мовних культурах закріплені власні асоціації, пов'язані з колірними позначеннями, які в чомусь збігаються, але й у чомусь відрізняються одна від одної.

Що стосується другого чинника, культури, то як зазначає В. М. Манакін, «Культура – це те, що людина не отримала від світу природи, а привнесла, зробила, створила сама» [Манакін 2004, с. 51]. Результати матеріальної та духовної діяльності, соціально-історичні, естетичні, моральні та інші норми й цінності, які відрізняють різні покоління і соціальні спільності, втілюються в різних концептуальних і мовних уявленнях про світ. Будь-яка особливість культурної сфери фіксується в мові.

Стосовно третього фактору, пізнання, то слід зазначити, що раціональні, почуттєві й духовні способи світосприйняття відрізняють кожну людину. Способи усвідомлення світу не ідентичні для різних людей і різних народів. Про це говорять відмінності результатів пізнавальної діяльності, які

знаходять своє вираження в специфіці мовних уявлень і особливості мовної свідомості різних народів. Важливим показником впливу пізнання на мовні відмінності є те, що В. Гумбольдт [Гумбольдт 1984, с. 168] назвав «різними способами бачення предметів».

Гносеологічні, культурологічні та інші особливості мовної концептуалізації тісно пов'язані між собою, а їх розмежування завжди є умовним і приблизним. Це відноситься як до відмінностей способів номінації, так і до специфіки мовного членування світу.

Досліджуючи когнітивні підстави мовної номінації, Є. С. Кубрякова справедливо говорить про мовну картину світу як про структуру знань про світ, тим самим додатково підкреслюючи когнітивний характер цієї ментальної сутності. «Когнітивно орієнтоване дослідження дериваційних процесів дозволяє уточнити не тільки специфіку картування світу в окремо взятій мові, а й — при належному узагальненні таких даних у типологічному плані — сприяти виведенню деяких загальних положень про розуміння людиною головних буттєвих категорій, особливостей світобудови, закономірностей устрою світу, як у фізичному аспекті людського буття, так і в його соціальній організації та у всій властивій людині системі його цінностей і моральних, морально-етичних оцінок» [Кубрякова 2003, с. 5].

При оцінці картини світу слід розуміти, що вона — не відображення світу і не вікно у світ, а вона є інтерпретацією людиною навколишнього світу, способом його світорозуміння [Saur 1973, с. 250].

Паралельно з розробкою поняття картини світу в рамках науки, картина світу вивчалася в культурологічних та лінгвосеміологічних роботах [Левин-Штайтманн, с. 221-231]. Специфіка мовної концептуалізації світу найбільш наочно представлена в тому, що називають особливостями в мовному членуванні дійсності, що можна пояснити етнонаціональними відмінностями когнітивного світосприйняття.

Таким чином, спроби побудови картини світу здійснювались під впливом міфологічних і філософських досліджень, але предметом вивчення

термін «картина світу» став тільки лише в лінгвістиці ХХ-го століття. Дослідники, що займаються даною проблемою [Планк 1966; Герц 1973; Гумбольдт 1984; Уорф 1960; Сепір 1993] внесли величезний внесок у розробку і вивчення поняття картини світу, як у фізичних науках, так і в культурологічних та лінгвостеміологічних роботах.

Проте вивчення мовних моделей світу не обмежується їх описом і типологічних порівнянням, вони також стають об'єктом інтерпретації в рамках цілого комплексу наук про людину. Картина світу будь-якої мови розглядається в контексті міфології, фольклору, культури даного народу. Іноді вона розуміється як безпосереднє відображення психології народу [Boas 1904; Уорф 1960; Толстой 1997; Clark 1977; Артюнова 1982].

Сучасний стан вивчення картини світу представлений дослідженнями, що розгортаються у двох основних напрямках. По-перше, аналізуються окремі характерні для даної мови концепти. Це, перш за все «стереотипи» мовної та культурної свідомості [Баєва 2000, с. 79]. З іншого боку, це специфічні конотації неспецифічних концептів, наприклад, як зазначалось вище, символіка кольору в різних культурах [Апресян 1999, с. 17].

По-друге, ведеться пошук і реконструкція притаманного мові цільного, донаучного погляду на світ. Розглянемо основні положення цього підходу:

1. Кожна природна мова відображає певний спосіб сприйняття і організації, або концептуалізації світу. Значення, які виражаються в ній, складаються в єдину систему поглядів, колективну філософію, яка нав'язується як обов'язкова всім носіям мови.

2. Властивий мові погляд на світ є як універсальним, так і національно-специфічним, так що носії різних мов можуть бачити навколишній світ трохи по-різному, крізь призму своїх мов.

3. З іншого боку мовна картина світу «наївна» в тому сенсі, що вона в багатьох деталях відрізняється від наукової картини світу. Але при цьому наївні уявлення аж ніяк не примітивні. У багатьох випадках вони не менш складні і цікаві, ніж наукові.

У лінгвокультурології розмежовують мовну і концептуальну картини світу. Концептуальна картина світу — це не лише система понять про сукупність реалій довкілля, а й система смислів, втілена в цій реалії через слова — концепти. Концептуальна картина світу є значно ширшою, ніж мовна, тому що в її створенні беруть участь різні типи мислення [Saur 1973, с. 280].

Концептуальна картина світу чи «модель» світу, на відміну від мовної, постійно змінюється, відображаючи результати пізнавальної та соціальної діяльності, але окремі фрагменти мовної картини світу ще довго зберігають пережиткові уявлення людей про світобудову [Stifung 2003, с. 165-167].

Якщо концептуальна картина світу існує у вигляді концептів, які утворюють концептосферу, то мовна картина світу існує у вигляді значень мовних знаків, які утворюють сукупний семантичний простір мови.

Російський мовознавець А. Уфімцева, зазначає, що концептуальна модель світу містить інформацію, подану в поняттях, а в основі мовної моделі світу лежать знання, закріплені в семантичних категоріях, складених зі слів і словосполучень, по-різному структурованих у межах певного поля тієї чи іншої конкретної мови. Основою вербальної, мовної картини світу є репрезентація загальної картини світу за допомогою мови [Серебрянніков 1988, с. 29].

Можна зробити висновок, що мовна картина світу — це історично сформована в повсякденній свідомості даного мовного колективу і відображена у мові сукупність уявлень про світ, певний спосіб концептуалізації дійсності. Говорячи про типології мовної картини світу, можна відзначити, що картини світу, що малюються різними мовами, у чомусь між собою схожі, у чомусь різні.

Концептуальна картина світу і мовна різняться засобами створення: перша використовує поняття і уявлення, а друга — мовні одиниці. Таким чином, наявність невербальних засобів вираження в концептуальній картині

світу і лінгвістичних засобів творення загальних рис та національних особливостей мовної картини світу є принциповою відмінністю між ними.

1.3 Лінгвокультурні концепти good та evil як базові концепти англomовної лінгвокультури

Мова, що являє собою інструмент культури й одну з її іпостасей [Толстой 1997, с. 312], утворює сутнісне ядро етнічної особистості, і будь-яка етнокультура існує і розвивається в середовищі певної етнічної мови.

У лінгвокультурології культура розглядається як сукупність об'єктивних елементів. В якості об'єктивних елементів культури виступає вся сукупність мовних одиниць, які традиційно виділяються [Kroeber 1952; с. 105]. Суб'єктивні елементи культури, реалізовані в мові, отримали назву лінгвокультурних концептів.

Вивчення лінгвокультурних концептів є важливою складовою при дослідженні особливостей національної комунікативної поведінки. Концептом стає те, що актуально і має цінність для певної культури. Різні культури можуть актуалізувати різні сторони одного й того ж концепту [Єгорова 2019, с. 4-40]. Мовні засоби у своїй сукупності складають зміст концепту.

В. І. Карасик та Г. Г. Слишкін вважають лінгвокультурний концепт умовною ментальною одиницею, спрямованою на комплексне вивчення мови, свідомості та культури. Співвідношення лінгвокультурного концепту з трьома вище зазначеними сферами може бути сформульовано таким чином:

- свідомість — область перебування концепту (концепт лежить у свідомості);
- культура детермінує концепт (тобто концепт — ментальна проєкція елементів культури);

- мова та / або мовлення — сфери, в яких концепт упредметнюється [Карасик 2001, с. 75-80].

Лінгвокультурні концепти можуть класифікуватися на різних підставах. З точки зору тематики концепти утворюють, наприклад, емоційну [Красавський 2000, с. 56-59], освітню [Телія 1996, с. 288], текстову [Слишкін 2000, с. 128] та інші концептосфери. Класифіковані за своїми носіями, концепти утворюють індивідуальні, мікро- та макрогрупові, національні, цивілізаційні, загальнолюдські концептосфери [38, с. 56-59]. Можуть виділятися концепти, які функціонують в тому чи іншому вигляді дискурсу: наприклад, педагогічному, релігійному, політичному, медичному та інших видах дискурсу [Красавський 2000, с. 75-80].

У змісті концепту можна виділити ряд складових, а саме:

1. Понятійна складова (яка складається з концептуальних ознак);
2. Образна складова (наприклад, концептуальні метафори);
3. Значуща складова, яка включає комунікативно-значущу інформацію (парадигматичні, синтагматичні, словотворчі зв'язки), прагматичну інформацію, яка пов'язана з експресивною та ілокутивною функціями, а також етимологічну пам'ять слова.

4. Ціннісна складова, завдяки якій розкриваються найбільш істотні для даної культури змісти, ціннісні домінанти, сукупність яких утворює певний тип культури, який підтримується та зберігається в мові [Карасик 2004, с. 150].

Лінгвокультурні концепти належать до числа одиниць ментальності, за допомогою яких описується національний характер. Центром концепту завжди є цінність, оскільки концепт служить дослідженню культури, а в основі культури лежить саме ціннісний принцип. Показником наявності ціннісного відношення є можливість застосування оцінювальних предикатів. Якщо про будь-який феномен носії культури можуть сказати «це добре» (погано, цікаво, нудно тощо), цей феномен формує в даній культурі концепт [Карасик 2007, с. 400].

Концепти «добро» та «зло» є центральними категоріями етики та філософії: в них виражаються уявлення про власне людське буття, крізь них людина визначає своє існування, вони є мірилом всього позитивного і негативного. Саме через призму цих понять відбувається оцінка вчинків людини, всієї її діяльності [Кірілліна 2011, с. 6].

Оригінальним, в порівнянні з класичним для етики уявленням про добро та зло, є вчення Н. А. Бердяєва. Філософ піддав сумніву ідею безумовності і абсолютної цінності добра, визначивши його як неодмінну умову існування зла. Сам філософ не випадково назвав свою етику «парадоксальною»: у якості начала, якому покликана протидіяти мораль, їм було вказано не тільки зло, а й добро, а людина представлена як істота, винна не тільки в злі, а й в добрі: «Саме через те, що ми несемо в собі первородний гріх і живемо в занепалому світі, приреченому обертатися в категоріях добра і зла, в розрізненнях та оцінках, думка наша обертається в непереможних парадоксах» [Бердяєв 2006, с. 151].

Намагаючись розв'язати парадокс сумніву в абсолютності та однозначності добра, Н. А. Бердяєв приходять до висновку про те, що абсолютний етичний критерій повинен бути вище понять добра та зла, які знаходяться в корелятивній залежності [Бердяєв 1931, с. 596]. А це, на думку філософа, здійснено тільки в етиці творчості.

Категорії добра та зла в Православному богослов'ї постають як багатовимірні явища, пов'язані з різноманітними сферами життя людини: релігійної, соціальної, етичної, естетичної та навіть вітальної. Добро і зло в церковнослов'янській мові виявляються пов'язаними не тільки з людиною, але й з навколишнім світом: «У численних номінаціях, які актуалізують ідею Добра і Зла, представлена своєрідна філософія мови російської культури, яка пояснює будову світу і, вказуючи на моральні орієнтири, підказує способи виживання в ньому» [Вендіна 2007, с. 193].

Концепти “good” та “evil” являють собою вербалізовані засобами англійської мови ментальні одиниці, що показують фундаментальну для

лінгвокультурної спільноти систему етичних цінностей [Міронова 2004, с. 13]. Полярність концептів “good” та “evil” умовна в силу розмитості й нечіткості кордонів концепту. Бувши по суті своїй антагонічними, дані концепти, водночас являють собою двоєдине неподільне ціле – як у плані змісту, так і в плані вираження. Це обумовлено неможливістю існування добра без зла.

Концепти “good” та “evil” містять в собі морально-етичні, релігійно-філософські, суб'єктивно-психологічні, прагматичні характеристики відповідних понять [Єгорова 2005, с. 120], які відображені у свідомості носіїв англійської мови та репрезентовані у вигляді когнітивних ознак, що характеризують аналізовані концепти.

Моральні характеристики зазначених концептів можуть вербалізуватись в англійській мові таким чином:

- чеснота – core value / virtue, доброта – kindness, добропорядність – honesty, співчуття – compassion, допомога іншим, добро людям – help, generosity, турбота – care.

- зрада – deceit, підступність – dishonest, жорстокість – cruel, злодіяння – inhuman behavior, злочин – crime [Єгорова 2011, с. 6].

Л. В. Коліжук зазначає, що *evil* «зло» в повсякденному сприйнятті носіїв англійської мови характеризується складною структурою. Концепт *evil* «зло» структурується рядом релевантних ознак: вітальних, антропоморфних, предметних, просторових ознак. Більшу частину образних асоціацій імені *evil* становить персоніфікація цієї етичної категорії, яка представлена у вигляді: а) конкретних особистостей, б) вигаданих (фантастичних) істот, в) невидимої сили [Коліжук 2008, с. 328-330].

Концепт *good* у свідомості англосмовного населення, об'єктивується трьома основними словоформами:

1) лексемами *good* «добро, благо», *good* «хороший, корисний» та *good* у складі складених слів (наприклад, *good-looking* «красивий, цікавий», *good-mannered* «добре вихований»);

2) лексемами, які утворені префіксальною деривацією, а саме лексемами з приставкою латинського походження *bene-* «благо», «добро» (наприклад, *benedictory* «благословляючий», *benefactor* «благодійник», *benevolence* «доброзичливість»);

3) лексемою *right* «правий, справедливий, відповідний», *right* у складі однокореневих слів (наприклад, *righteous* «праведний, добродійний», *rightful* «законний, справедливий») [Коліжук 2009, с. 168-170].

Концепт *evil*, як зазначає Л. В. Колижук, у свідомості носіїв англійської мови об'єктивується різноманітними словоформами:

1) лексемою *evil* «зло, порок», *evil* «злий, шкідливий» та *evil* у складі складених слів (наприклад, *evil-doer* «лиходій, злочинець, грішник», *evil-speaking* «лихослів'я»);

2) лексемою *ill* «зло, шкода», *ill* «хворий, поганий, злий» та *ill* у складі складених слів (наприклад, *ill-being* «нещастя, нездоров'я», *ill-nature* «злоба, недоброзичливість», *ill-omened* «приречений на невдачу, зловісний»);

3) лексемою *harm* «шкода, збиток, зло» та її дериватами: *harmful* «шкідливий, згубний, небезпечний», *harmfully* «на шкоду», *harmfulness* «шкода, згубність»;

4) лексемою *bad* «поганий, дурний» та її похідними *badness* «непридатність», *badly* «погано»;

5) лексемою *wrong* «неправда, зло», *wrong* «неправильний, помилковий, хибний» та *wrong* у складі складених слів (наприклад, *wrong-doer* «кривдник», *wrongful* «неправильний, несправедливий»); 6) лексемами, утвореними за допомогою префіксів *mis-* (наприклад, *mischief* «шкода, зло, біда», *misfortune* «біда, нещастя, невдача», *misgive* «недовіра»), *un-* (наприклад, *unhappy* «нещасливий, невдалий», *unfriendly* «недружній, ворожий») і запозиченого з латинської мови через французьку *mal-* «злий, поганий, ворожий» (наприклад, *malediction* «прокляття», *malefactor* «злочинець, правопорушник, лиходій», *malevolence* «зловтіха, недоброзичливість, злість») [Коліжук 2010, с. 15].

Всебічний опис англомовного концепту “good” / «добро» пропонує І. В. Змійова [25, с. 130]. Стереотипне уявлення про добро в англомовній картині світу має соціокультурний характер і осмислюється носіями мови як відповідник нормі чи певному еталону. Воно відбиває моральний імператив і закладає основи національного менталітету, а також визначає домінанти, співвідносні з християнською етикою і мораллю.

І. В. Змійова зазначає, що до первинних засобів вербалізації поняття “good” належать слово *good* і його синоніми. Вони представлені переважно прикметниками, рідше іменниками і прислівниками, мають ряд похідних, що відрізняються за параметрами стилю чи жанру (*pleasing, kind, well behaved, virtuous, capable, healthy, useful, fine, suitable, valid, considerable, whole*), які володіють неповним набором значень, властивим слову *good*. Вторинні засоби номінації концепту “good” включають вільні й сталі словосполучення, прислів'я, тексти [Змійова 2006, с. 150].

Стилістично марковані способи репрезентації концепту “good” базуються переважно на конвенціональній метафорі [Змійова 2006, 170-179]: орієнтаційній (“good” знаходиться вгорі), онтологічній (“good” є вмістилищем, “good” є об’єктом, “good” є продуктом, “good” є товаром, “good” є живою істотою), структурній (“good” є духовне, “good” є матеріальне), а також образній (“good” є сном / мрією). Метонімічні моделі концепту “good” представлені символами, заснованими на християнській етиці (“good” є світлом).

Запропоновані І. В. Змійовою моделі первинної та вторинної онтологізації концепту “good” свідчать про те, що поліапелюваність концепту “good”, охоплюючи упорядковану множинність певних засобів його вербалізації, містить у собі й алгоритм його використання в мовленні.

Підсумовуючи все вище сказане, ми вважаємо можливим представити концепти “good” та “evil” англомовної лінгвокультури у вигляді такої схеми [Приходько 2004, с. 220] (див. рисунок 1.1):

Рисунок 1.1

Вербалізація концептів “good” та “evil”

Беручи до уваги все вищезазначене, в даній роботі ми дотримуємось такої послідовності процедури аналізу лінгвокультурних концептів “good” та “evil”.

На першому етапі було проаналізовано словарні статті та за допомогою компонентного аналізу виявлено понятійну складову концептів “good” та “evil” — визначено ядрну та приядерну зони.

Для детальнішого вивчення особливостей вербалізації концептів “good” та “evil” в англomовній лінгвокультурі, за допомогою методу суцільної вибірки та контекстуального аналізу було розглянуто понятійну складову досліджуваних концептів на матеріалі твору Барбари Картленд «Ніч веселощів» (Barbara Cartland “The Night of Gaiety”).

На наступному етапі нашого дослідження було виявлено ціннісні складові концептів “good” та “evil”, а саме: яким чином людина розставляє пріоритети; чи може одна й та сама цінність одночасно належати до «добра» та до «зла»; як ціннісна складова актуалізується в мові. Дослідження було проведено на матеріалі твору Дейва Пелзера «Дитина, яка була річчю» (Dave Pelzer “The Child Called It”).

Оскільки метою нашої роботи є аналіз лінгвокультурних характеристик концептів “good” та “evil”, то найбільш вагомим є виявлення образної складової даних концептів. За допомогою контекстуального та інтерпретаційного аналізу було виявлено особливості репрезентації

концептів “good” та “evil” на матеріалі творів Барбари Картленд «Ніч веселощів» (Barbara Cartland “The Night of Gaiety”) та Стефані Майєр «Сутінки» (Stepheie Meyer “Twilight”).

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТІВ GOOD ТА EVIL В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

2.1 Понятійна складова лінгвокультурних концептів “good” та “evil”

Понятійна сторона концепту – це мовна фіксація концепту, його позначення, опис, значеннєва структура, дефініція [70, с. 222]. Понятійне моделювання фокусується на виявленні когнітивних ознак концептів на основі семантичного аналізу одиниць номінативних полів концептів, які включають всі можливі номінації концептів. Когнітивна ознака – це окрема ознака об’єкту, усвідомлений людиною та відображений в структурі концепту як окремий елемент його змісту [Попова 2000, с. 128].

Номінативні поля досліджуваних концептів репрезентуються ключовими номінаціями *good* «добро» та *evil* «зло», широкими синонімічними рядами, а також одиницями, які представлені різними частинами мови та дієслівними сполученнями. Було виокремлено 407 репрезентантів (концепт *good* – 264, концепт *evil* – 143), що відносяться до світської сфери буття, та 27 репрезентантів (концепт *good* – 9, концепт *evil* – 16), що відносяться до релігійної сфери буття.

Понятійну складову лінгвокультурних концептів “good” та “evil”, які репрезентовані в лексикографічних джерелах, можна представити у вигляді піраміди за трьома тематичними групами 1) «релігійні уявлення про добро та зло», 2) «людина внутрішня та зовнішня», 3) «світські уявлення про добро та зло» (див. рисунок 2.1):

Тематичні групи концептів “good” та “evil”

Релігійні уявлення про добро та зло – це основа людського буття, те, що прописано у священних книгах та знаходяться в душі людини, тому ми їх розмістили в основі піраміди. Тематичні групи «людина внутрішня та зовнішня» та «світські уявлення про добро та зло» тісно переплетені між собою та знаходяться на поверхні людського уявлення, тому вони розташовуються на другому та третьому місті відповідно. На нашу думку, ядро понятійної складової концептів “good” та “evil” цих двох тематичних груп складають наступні базові ознаки концепту “good”: «*все те, що відповідає нормам поведінки в суспільстві*» та «*все те, що приносить користь*» (*pleasant, fine, useful, untainted, kind, giving, well-behaved, etc.*); концепту “evil”: «*все те, що протиречить нормам, які прийняті в суспільстві*» та «*все те, що шкодить*» (*immoral, unpleasant, beastly, etc.*).

В результаті компонентного аналізу лексичних одиниць, що об’єктивують дані концепти, було виокремлено сім спільних ознак, які представляють приядерну зону:

- «*риса характеру*»: *positive trustworthy, welcome, kindhearted etc. base, corrupt, damnable, etc;*

- «ЗОВНІШНІСТЬ»: *admirable, bully, pleasing, shipshape, etc. execrable, foul, hideous, ugly, etc;*
- «ФІЗИЧНИЙ СТАН»: *perfect, sound, vigorous, etc. wounded, mental suffering, etc;*
- «ДІЯЛЬНІСТЬ»: *capable, expert, qualified, talented, etc. evildoer, foul play, etc;*
- «ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ»: *obliging, dutiful, well-mannered, obedient, etc. pernicious, rancorous, etc;*
- «СТАВЛЕННЯ»: *desirable, respectable, fit, etc. heinous, loathsome, nefarious, etc;*

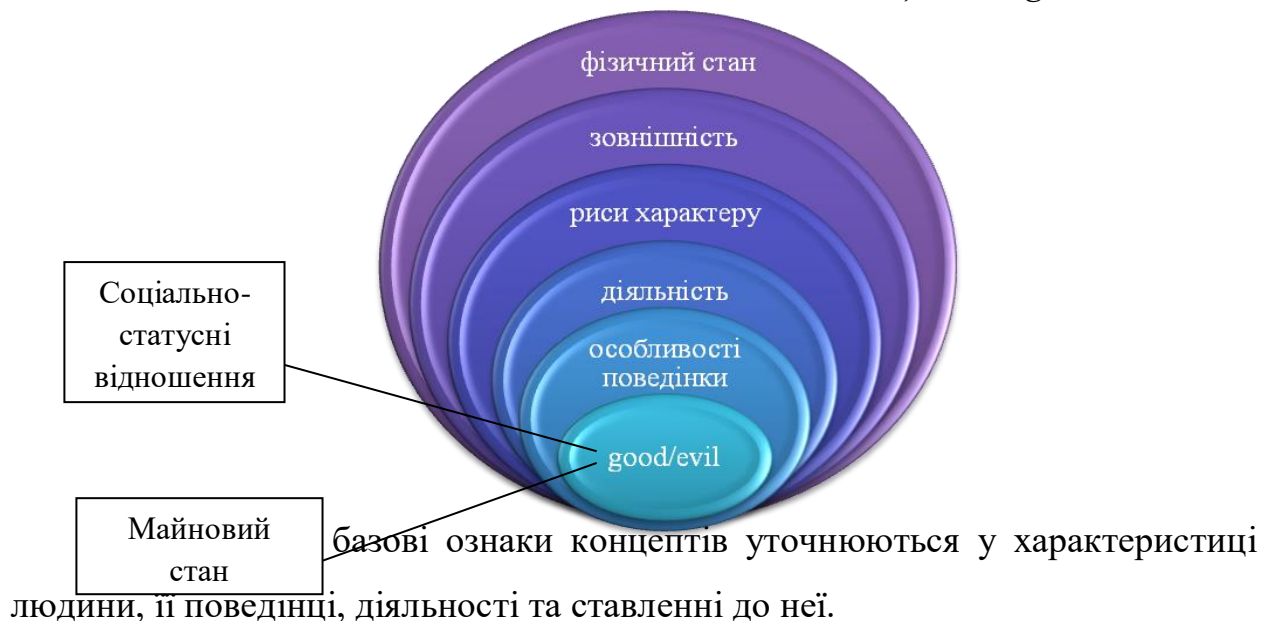
та дві диференціальні ознаки концепту “good”:

- «СОЦІАЛЬНО-СТАТУСНІ ВІДНОСИНИ»: *honorable, becoming, reputable, etc;*
- «МАЙНОВИЙ СТАН»: *substantial, welfare, etc.*

За кількістю лексичних одиниць схематично ці ознаки можна представити наступним чином (див. рисунок 2.2). Чим далі від ядра, тим менше репрезентантів:

Рисунок 2.2

Понятійна складова концептів "good" та "evil"

Розглянемо понятійну складову концептів “good” та “evil” на матеріалі твору Барбари Картленд “A Night of Gaiety”. Як було зазначено вище, за

допомогою компонентного аналізу ми виділили три тематичні групи, якими представлена понятійна складова даних концептів: «людина внутрішня та зовнішня», «світські уявлення про добро та зло», «релігійні уявлення про добро та зло».

Розглянемо спочатку понятійну складову концепту “good”. Тематичні групи «людина внутрішня та зовнішня» та «світські уявлення про добро та зло» щільно пов’язані, тому ми будемо розглядати їх у сукупності. До них відносяться когнітивні ознаки понятійної складової лінгвокультурного концепту “good”, які можна поділити на підгрупи: «зовнішній вигляд», «здатність приймати розумні рішення», «ставлення до себе та до інших людей», «риса характеру та характеристика людини», «елементи повсякденного життя», «особливості поведінки». Розглянемо це більш детально на прикладах.

1. Підгрупа «Зовнішній вигляд»

В цій підгрупі найуживанішими є прикметники, які використовуються для того, щоб акцентувати увагу на красі жінок:

- beautiful “...*there were a number of women, each... more **beautiful** than the last*” [Cartland 1994, с. 32];
- lovely “... *how young she was and how very **lovely***” [Cartland 1994, с. 15];
- pretty “*You’re very **pretty**, Davita...*” [Cartland 1994, с. 19];
- attractive “*She was certainly very **attractive***” [Cartland 1994, с. 8].

Для того, щоб акцентувати увагу на красі чоловіків використовуються прикметники:

- good-looking “... *he was extremely **good-looking**...*” [Cartland 1994, с. 48];
- handsome “... *Katie was infatuated with the handsome actor...*” [Cartland 1994, с. 23].

Для посилення значення прикметників використовуються прислівники:

- very “*Lady Kilcraig had been a **very** beautiful woman*” [Cartland 1994, с. 7];
- extremely “... *he was **extremely** good-looking...*” [Cartland 1994, с. 48];
- outstandingly “...*there were always eight **outstandingly** beautiful girls in the Gaiety production...*” [Cartland 1994, с.11];

та частка *so*:

- “*Are they really **so** lovely, Hector?*” [Cartland 1994, с.10].

Окрім цього, деякі лексичні одиниці вживаються для підкреслення надзвичайно красивої зовнішності або надзвичайного враження, яке викликає людина.

Прикметники:

- Adorable “*Violet, you look more **adorable** than usual!*” [Cartland 1994, с. 82];
- Magnificent «*He was looking **magnificent** as he had the first night she had seen him in his evening-clothes*” [Cartland 1994, с. 127].

Дієслово *captivate*:

- “*You must be aware, my lovely little Scot, that you **captivated** me from the moment I set eyes on you...*” [Cartland 1994, с. 74].

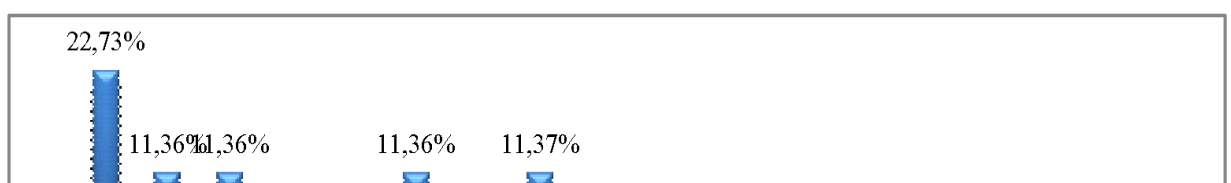
Іменники:

- Dasher “...*the Marquis could prove himself to be what Violet and Katie had called a “**dasher**”*” [Cartland 1994, с. 133];
- Enchantress “*You sent for me, my fair **enchantress***” [Cartland 1994, с.38].

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу в даній підгрупі, можна зобразити в наступній схемі (див. діаграму. 2.2):

Діаграма 2.3

Лексичні одиниці, які використовуються для опису зовнішності

2. Підгрупа «Здатність приймати розумні рішення».

В цій підгрупі необхідно виокремити прикметник *sensible* (у значенні *розсудливий, розважливий*), оскільки він використовується найчастіше за інші:

- “...*but we have to be sensible, Hector*” [Cartland 1994, с. 18].

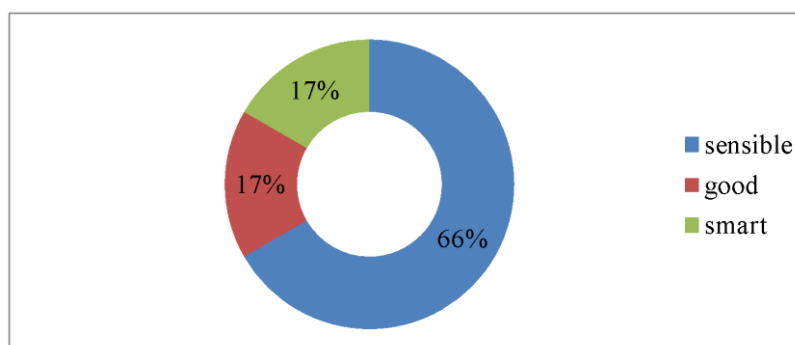
Для посилення значення інколи вживалась частка *how*:

- “*He [Hector] had even provided her with a bottle of cold tea, saying it was nicer than tea... He had also made her take a rug to cover her knees in case she was cold at night... and she knew how sensible he was*” [Cartland 1994, с. 25].

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу у даній підгрупі, можна зобразити у наступній схемі (див. діаграму. 2.4):

Діаграма 2.4

Лексичні одиниці, які використовуються для характеристики прийнятих рішень

3. Підгрупа «Ставлення людей одне до одного».

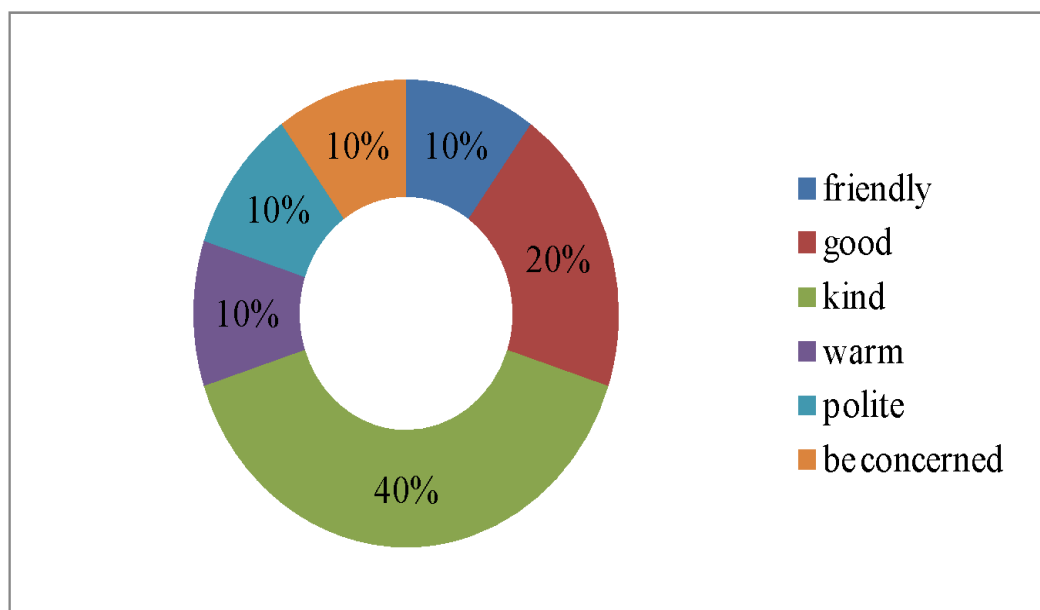
В даній підгрупі частотніше за інші використовується прикметник *kind* (в значенні *добрий, люб'язний*):

- "... *but I will pay her and be **kind** to her if she will come to my employment*" [117, с. 25].

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу в даній підгрупі, можна зобразити в наступній схемі (див. діаграму. 2.5):

Діаграма. 2.5

Лексичні одиниці, які використовуються для характеристики ставлення людей одне до одного

4. Підгрупа «Риси характеру та характеристика людини».

Серед лексичних одиниць, які були проаналізовані, необхідно зауважити прикметник *generous*, який використовується з часткою *so*, для посилення значення:

- "*Darling Boris! You are always **so generous!***" [Cartland 1994, с. 87].

Прикметник *strong* (у значенні *сильний, рішучий за складом характеру*), який використовується у формі вищого ступеню *stronger* та з часткою *far* для надання більш сильного значення:

- “*She was sure that if it [plot] was against the Marquis, he would not be affected by it because he was **far stronger** than they were!*” [Cartland 1994, с. 87].

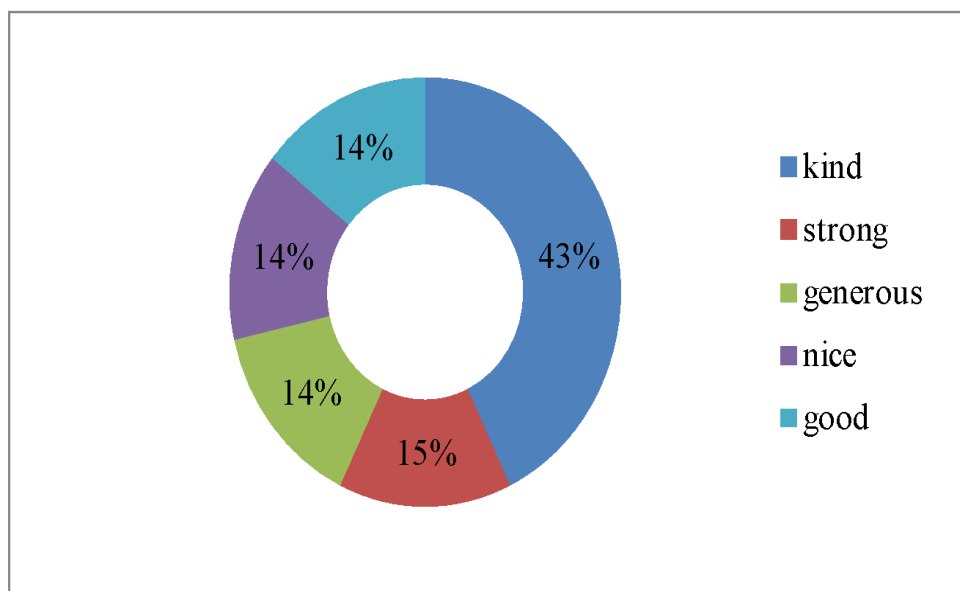
Для характеристики людини як *милої та привітної до інших* використовується прикметник *nice* у формі найвищого ступеню – *the nicest*:

- “*She’s one of **the nicest** young ladies I’ve ever met, M’Lady*” [Cartland 1994, с. 114].

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу в даній підгрупі можна зобразити в наступній схемі (див. діграмі. 2.6):

Діаграма 2.6

Лексичні одиниці, які використовуються для опису рис характеру та надання характеристики людині

5. Підгрупа «Елементи повсякденного життя».

Сюди ми віднесли лексичні одиниці, які слугують для опису одягу, задоволень повсякденного життя, везіння, відповідності нормам суспільства. В цій підгрупі список лексичних одиниць виявився досить довгим, тому ми виділили найуживаніші та ті, які відрізняються будовою або значенням слова.

а) Прикметник *good*:

- характеризує якість тканини “...*they were made of **good** materials...*” [Cartland 1994, с. 22];

- у формі найвищого ступеня *best* у значенні *краще за все*. “*What I’m asking you to do is to believe that I’m doing everything in my power that’s in your best interests.*” [117, с. 68]; та в значенні *найкращий за інших* “...*they came from the best shops in Edinburgh...*” [Cartland 1994, с. 22];

b) прислівник *fortunately*, який має позитивне значення “*Fortunately, Violet had given her her address when she had said good-bye at the Castle*” [Cartland 1994, с. 25];

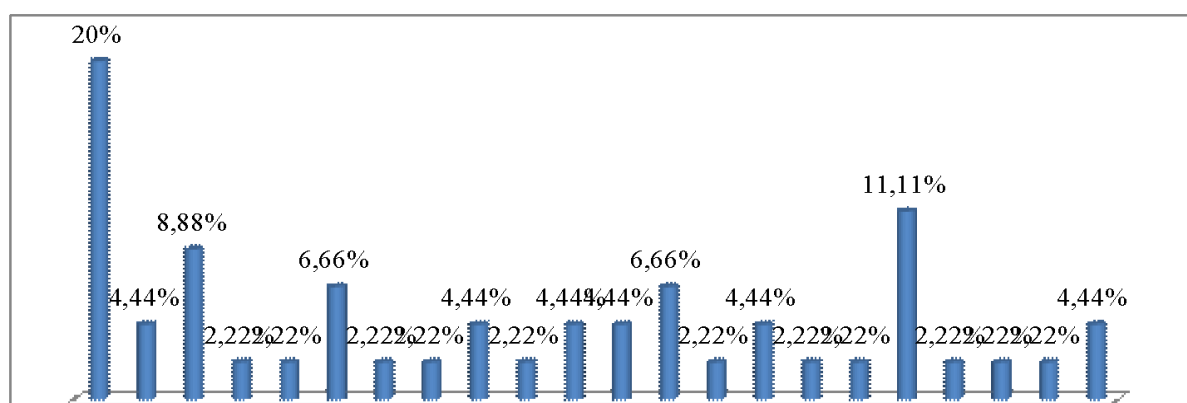
c) іменник *luxury* у значенні *те, що приносить насолоду* “*All the same, there will be work at the Castle to employ you for a few days a week, which will provide you with the luxuries you could not otherwise afford*” [Cartland 1994, с. 18];

d) декілька лексичних одиниць в значенні *той, що личить*: прикметник *suitable*, дієслова *fit, become*, фраза *to go with* “...*Violet... was ordering herself a new gown and a hat to go with it...*” [Cartland 1994, с. 64].

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу в даній підгрупі можна зобразити в наступній схемі (див. діаграму. 2.7):

Діаграма 2.7

Лексичні одиниці, які використовуються для опису елементів повсякденного життя

6. Підгрупа «Особливості поведінки людини».

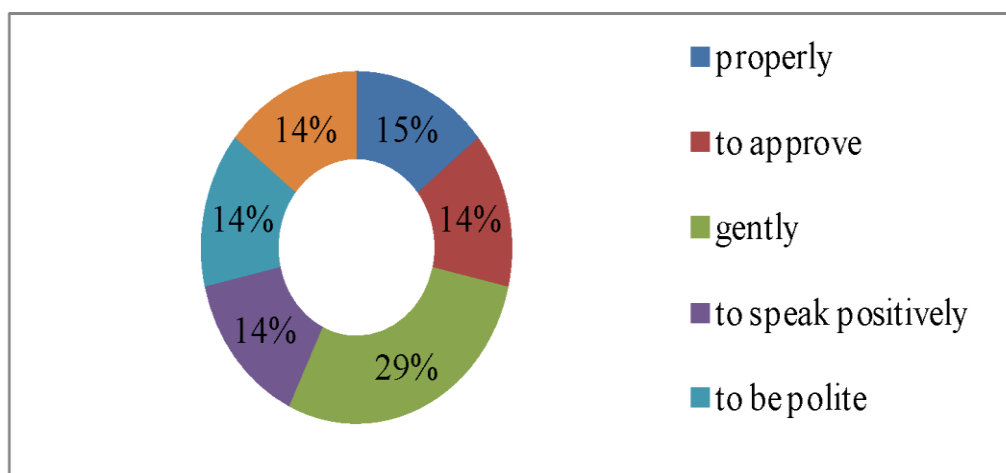
В цій підгрупі можна виділити наступні лексичні одиниці:

- прислівник *properly* у значенні *належним чином* "You know he likes his girls to be ladylike, and ladies always say 'thank you' properly" [Cartland 1994, с. 24];
- прикметник *gently* "Very **gently**, as if he was afraid he would frighten her, he put his arms round her and drew her close to him" [Cartland 1994, с. 139].

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу в даній підгрупі можна зобразити в наступній схемі (див. діаграму 2.8):

Діаграма. 2.8

Лексичні одиниці, які використовуються для опису особливостей поведінки людини

Таким чином ядерними ознаками тематичних груп «людина внутрішня та зовнішня» та «світські уявлення про добро та зло» понятійної складової концепту «good» на матеріалі твору Барбари Картленд «Ніч веселощів» (Barbara Cartland “A Night of Gaiety”) є ознаки «добро є гарним як внутрішньо, так і зовні», «добро діє відповідно».

До тематичної групи «релігійні уявлення про добро та зло» понятійної складової концепту “good” належить когнітивна ознака «добро йде від Бога»:

“In her prayers she [Davita] would thank God not only that she was happy but that she was safe” [Cartland 1994, с. 115]. Прикметники *happy* та *safe* мають позитивне значення, які характеризують стан героїні. За відчуття щастя та безпеки вона дякує Богові.

Наступним кроком буде розгляд понятійної складової концепту “evil”. Тематичні групи «людина внутрішня та зовнішня» та «світські уявлення про добро та зло» концепту “evil” також переплітаються, тому ми будемо розглядати їх у сукупності. Отже, до тематичних груп «людина внутрішня та зовнішня» та «світські уявлення про добро та зло» відносяться когнітивні ознаки понятійної складової лінгвокультурного концепту “evil”, які можна поділити на підгрупи: «стан людини», «ставлення людей одне до одного та до самих себе», “риса характеру, та характеристика людини”, “елементи повсякденного життя”, “особливості поведінки”. Розглянемо це більш детально на прикладах.

1. Підгрупа «Стан людини».

До цієї підгрупи належить лише три лексичні одиниці:

- прикметник *distraught*, який характеризує надзвичайно поганий стан героя “Her father had been so **distraught** that it had in fact been a relief when he said he could not stand the gloom of Scotland no longer and he intended to go to South” [Cartland 1994, с. 7];

- фраза *feel panic* використовується для опису поганого передчуття Давіти, через те, що вона не знає, що її очікує в чужому місті “She **felt panic**

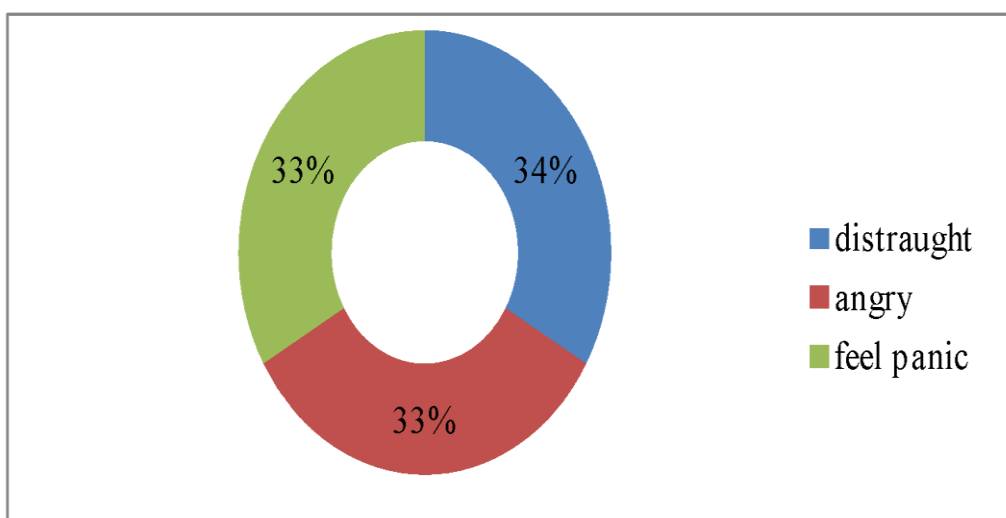
rising within her as they passed through the suburbs and she realized they would soon be steaming into St. Pancras Station” [Cartland 1994, с. 25];

- прикметник *angry* описує можливу реакцію Віолет на неочікуваний приїзд Давіти “*Suppose Violet was **angry** with her for coming South without waiting for a reply to her letters*» [Cartland 1994, с. 24].

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу в даній підгрупі можна зобразити в наступній схемі (див. діаграму 2.9):

Діаграма 2.9

Лексичні одиниці, які використовуються для опису стану людини

2. Ставлення до себе та до інших людей

В цій підгрупі найуживанішою лексичною одиницею було дієслово *hate*, яке демонструє дуже сильну неприязнь.

– “*It had nothing to do with her if Violet liked to be friends with a married man, and even less concern that that they should **hate** the Marquis and plot against him*” [117, с. 70]. Це дієслово також використовується з фразами *so violently*, *very much*, які надають йому ще більш негативне значення “*Now she realized that the newcomer was the Marquis of Vange, whom Lord Mundesley hated **so violently** and had disparaged several times during supper*” [Cartland 1994, с. 49].

Наступний приклад є вираженням ставлення суспільства до акторської професії:

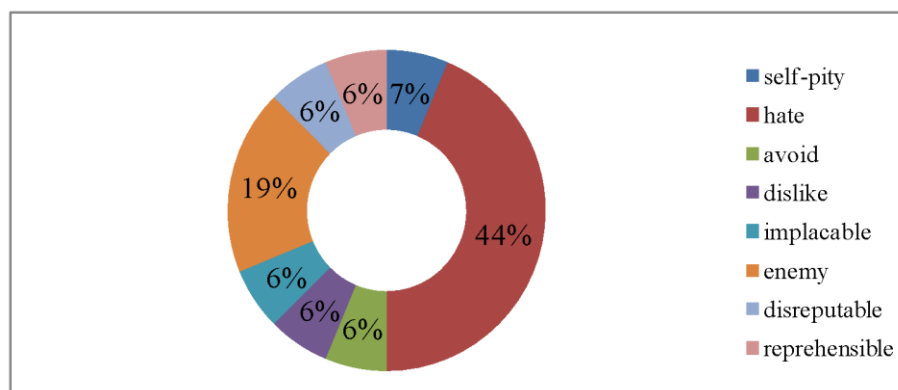
– “She knew that the stag was considered *extremely disreputable*, especially in Scotland, and she could almost see the ladies in Edinburgh *wringing their hands in horror* because she had been associated with anyone *so reprehensible* as an actress from the Gaiety Theatre” [Cartland 1994, с. 17].

Прикметники з негативним значенням *disreputable* та *reprehensible* у поєднанні з прислівником *extremely* та часткою *so* відповідно дають зрозуміти, що суспільство було дуже низької думки про сцену та актрис, які грали в театральних постановках, а реакція леді з вищих шаблів суспільства, яка виражена за допомогою фрази *ladies wringing their hands in horror*, тільки підкреслює та підсилює цей факт.

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу в даній підгрупі можна зобразити в наступній схемі (див. діаграму 2.10):

Діаграма 2.10

Лексичні одиниці, які використовуються для опису ставлення до себе та до інших людей

3. Підгрупа «Риси характеру та характеристика людини».

В дану підгрупу було віднесено досить багато лексичних одиниць (див. рисунок 2.11). Ми зазначимо лише ті приклади, які, на нашу думку, найбільш яскраво демонструють цей факт.

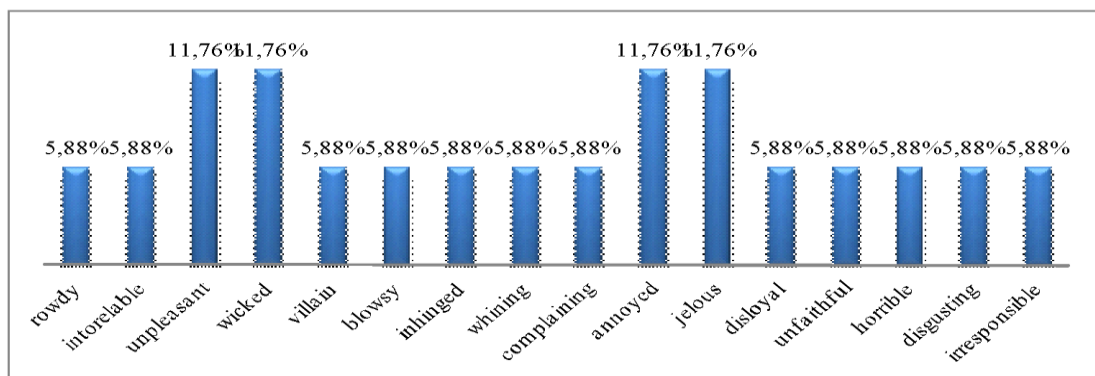
- В одному реченні поєднуються одразу три прикметника з негативним значенням *horrible, disgusting, wicked*, за допомогою яких Давіта характеризує одного з героїв “*Why do you speak of Mundesley like that?*” *he enquired. “Because he is horrible... disgusting, and... wicked!” Davita answered passionately*” [Cartland 1994, с. 121].

- “*Who is the gentleman who has made you so cross?*” “*The Marquis of Vange!.. A most unpleasant character, and a man you must studiously avoid*” [Cartland 1994, с. 46]. Прикметник з негативним значенням *unpleasant*, який був використаний у формі вищого ступеню (*most unpleasant*) разом із сполученням дієслів *must avoid*, підкріплених прислівником *studiously*, дають надзвичайно погану характеристику маркізу.

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу в даній підгрупі можна зобразити в наступній схемі (див. діаграму 2.11):

Діаграма 2.11

Лексичні одиниці, які використовуються для опису рис характеру людини

4. Підгрупа «Елементи повсякденного життя».

В цій підгрупі критерії вибору лексичних одиниць були подібні до тих, які ставились для концепту "good": опис одягу, задоволень повсякденного життя, моментів життя, відповідності нормам суспільства тощо. В даному підпункті список лексичних одиниць виявився також досить довгим (див. мал. 2.12), тому ми виділили найуживаніші та ті, які особливо відрізняються будовою слова або значенням.

- "Then he saw Davita, and she sensed that in some strange way his eyes took in every detail of her appearance and he was surprised that she was **so badly dressed**" [Cartland 1994, с. 50].

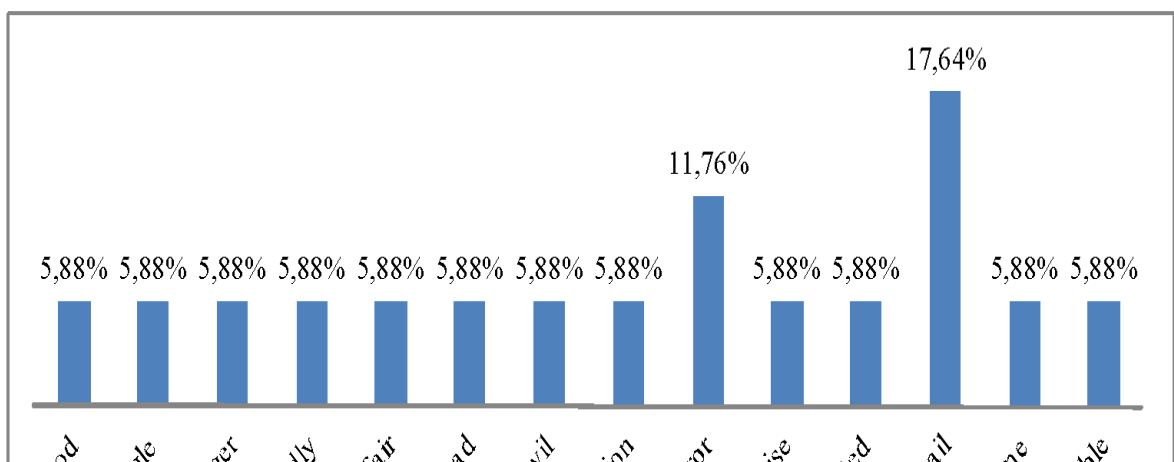
Давіта була вдягнута у звичайну сукню, але вибір описового прислівника *badly* підкресленого посилюючою часткою *so* показує, що в суспільстві одяг має досить велике значення. Все, що не відповідає нормам, які є визначеними цим суспільством, є неправильним. Старомодно вдягнута означає в даному випадку погано вдягнута, звідси й вибір прислівника *badly*.

- "Let me make it clear that I will not be blackmailed!" "I think you might prefer it to **being sued for breach of promise**" [Cartland 1994, с. 92]. Вибір фрази *being sued for breach of promise* свідкує про те, скільки уваги приділяється дотриманню обіцянки, адже взагалі фраза *to be sued for breach* використовується стосовно людей, які вчинили злочин, що карається законом.

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу в даній підгрупі можна зобразити в наступній схемі (див. діаграму 2.12):

Діаграма 2.12

Лексичні одиниці, які використовуються для опису повсякденного життя

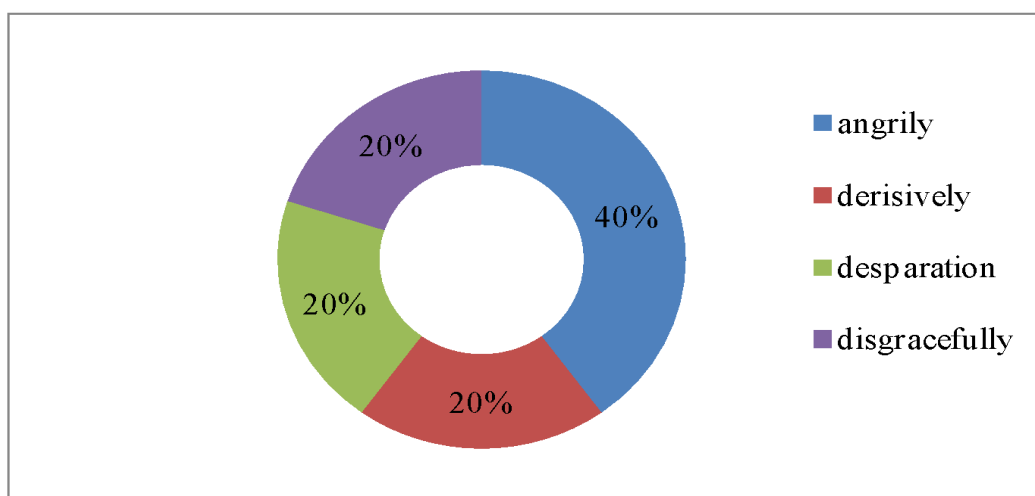
5. Підгрупа «Особливості поведінки людини»

Прислівник *angrily*, який показує, що людина люта на когось з певних причин, є найуживанішою лексичною одиницею в даній підгрупі “*If you think I want that woman back, you are mistaken!*” he would say ***angrily***” [Cartland 1994, с. 20].

Частотність використання лексичних одиниць, які підлягали аналізу у даній підгрупі можна зобразити у наступній схемі (див. діаграму 2.13):

Діаграма 2.13

Лексичні одиниці, які використовуються для опису особливостей поведінки людини

До тематичної групи *«релігійні уявлення про добро та зло»* понятійної складової концепту “evil” належить когнітивна ознака *«зло – це те, що проти волі Бога»*:

“You are a... married man, and what you are... suggesting is a... sin against your wife... and God” [Cartland 1994, с. 25].

Згідно з результатами проведеного аналізу лексикографічних джерел понятійна складова даних концептів формується на основі трьох тематичних груп: *«людина внутрішня та зовнішня»*, *«світське уявлення про добро та зло»*, *«релігійні уявлення про добро та зло»*. Тематична група *«релігійні уявлення про добро та зло»* представлена ознаками *«дотримання біблійських заповідей»*, *«порушення біблейських заповідей»*.

Ядро понятійної складової концептів “good” та “evil” тематичних груп *«людина внутрішня та зовнішня»* та *«світські уявлення про добро та зло»* складають наступні базові ознаки концепту “good”: *«все те, що відповідає нормам поведінки у суспільстві»* та *«все те, що приносить користь»*; концепту “evil”: *«все те, що протиречить нормам, які прийняті у суспільстві»* та *«все те, що шкодить»*.

Базові ознаки ядра концептів (згідно з кількістю репрезентантів) розкриваються в наступних співпадаючих для обох концептів ознак приядерної зони: *«риса характеру та характеристика людини»*, *«зовнішність»*, *«діяльність»*, *«особливості поведінки»*, *«ставлення людини до себе та до інших людей»*; та периферійної зони: *«фізичний стан»*. Диференційними ознаками концепту “good” є *«соціально-статусні відносини»* та *«майновий стан»*.

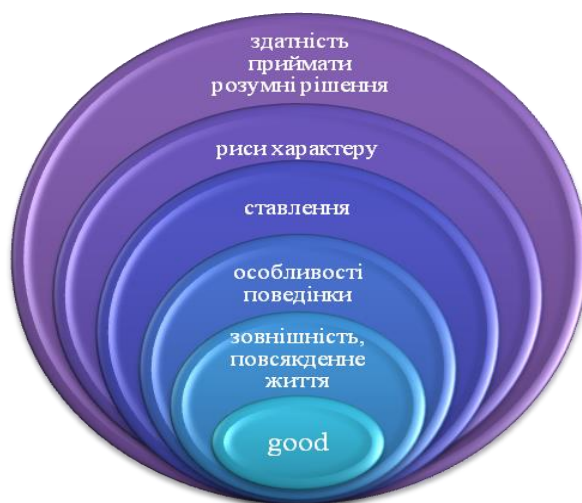
Аналіз, проведений на матеріалі твору Барбари Картленд *«Ніч веселощів»* (Barbara Cartland “The Night of Gaiety”), показав, що понятійна складова концептів “good” та “evil” в англomовній лінгвокультурі формується також на основі трьох тематичних груп: *«людина внутрішня та зовнішня»*, *«світське уявлення про добро та зло»*, *«релігійні уявлення про добро та зло»*. Тематична група *«релігійні уявлення про добро та зло»* представлена

схожими ознаками «добро йде від Бога» (для концепту “good”), «зло – це те, що робиться проти Божої волі» (для концепту “evil”).

Відштовхуючись від базових ознак ядра концептів (концепту “good”: «все те, що відповідає нормам встановленим у суспільстві» та «все те, що приносить користь»; концепту “evil”: «все те, що протиречить нормам, які прийняті у суспільстві» та «все те, що шкодить»), приядерну зону складають наступні ознаки концепту “good”: «зовнішність» та «елементи повсякденного життя», «особливості поведінки», «ставлення людини до себе та до інших людей», «риса характеру та характеристика людини»; та периферійну: «здатність приймати рішення». Схематично це можна зобразити наступним чином (див. рисунок 2.14):

Рисунок 2.14

Понятійна складова концепту "good"

Приядерну зону концепту "evil" складають наступні його ознаки: "риса характеру та характеристика людини" та "елементи повсякденне

життя", "ставлення, стан людини; до периферійної зони належить ознака концепту: *поведінка до себе та до інших людей*". Схематично це можна зобразити наступним чином (див. рисунок 2.15):

Рисунок 2.15

Понятійна складова концепту "evil"

Таким чином, для носіїв англійської мови важливою понятійною складовою лінгвокультурних концептів "good" та "evil" є *«відповідність нормам поведінки згідно з Біблією»*, а також *«зовнішність»*, *«елементи повсякденного життя»*, *«особливості поведінки»* (для концепту «good»), *«риса характеру та характеристика людини»*, *«елементи повсякденного життя»*, *«ставлення до себе та до інших людей»* (для концепту "evil").

2.2 Ціннісна складова лінгвокультурних концептів "good" та "evil"

Об'єктивний світ сприймається людиною з точки зору його ціннісного характеру. «По суті все різноманіття предметів людської діяльності, суспільних відносин та включених в цей круг природних явищ може сприйматися в якості об'єктів ціннісного ставлення, тобто оцінюватися з

погляду етичних категорій добра та зла, істини та не істини, краси чи потворності, дозволеного або забороненого, справедливого та несправедливого тощо» [Губський 1997, с. 345].

Ціннісний аспект тісно пов'язаний з пізнавальною діяльністю людини, «в самих ціннісних категоріях відображені орієнтації знань, інтересів та уподобань різних суспільних груп та особистостей» [Губський 199, с. 345]. Важливою складовою ціннісних відношень у суспільстві є ціннісна орієнтація особистості. Одним із найважливіших компонентів змісту ціннісних орієнтацій індивіда є його моральні переконання та принципи поведінки. Ціннісна орієнтація особистості є підставою для розв'язання складних питань, в тому числі питання вибору між добром і злом.

Вибір морально-оцінних категорій, представлених у свідомості концептами “good” та “evil”, для дослідження базується на тому, що ці концепти можна віднести до невеликої кількості загальних феноменів, які притаманні всім людям, адже вони присутні в усіх культурах. Концепти “good” та “evil” належать до «персонально-ціннісних» категорій, які існують у свідомості кожної людини, кожної групи людей, у кожного народу, тобто є загальнолюдськими [Федоров 2002, с. 15]. Однак межі цих концептів відносні та залежать від багатьох факторів: від особистого та культурного досвіду індивіда, від ступеня розвитку суспільства та науки тощо. Той факт, що більшість концептів не має чітко окреслених меж, говорить, перш за все, про те, що немає чіткості в рамках людського мислення.

Концепти “good” та “evil” протилежні за змістом і утворюють антонімічну пару. Добро і зло — це, ніби, дві сторони однієї медалі. Але інколи, під впливом обставин, відбувається переоцінка цінностей і людина цілком змінює своє ставлення до того, що раніше вона вважала добром або злом. На прикладі автобіографічного твору Дейва Пелзера «Дитина, яка була річчю» (Dave Pelzer “The Child Called It”) ми спробуємо довести, що концепти “good” та “evil” можуть замінити одне одного навіть стосовно таких стійких цінностей, як родина та релігія.

Автор розповідає історію свого дитинства, і наводить приклад того, коли людина поділяє своє життя на «до» та «після». Таким чином, багато речей приймають зовсім інший вигляд протягом певного часу й ставлення до життя змінюється. В даному випадку життя автора розмежовується на період *до того*, як він став жертвою насилля з боку матері, та *після того*. У творі чітко простежується ставлення автора-дитини до того, що він вважав добром та злом в «гарні часи» – “good times” (так він називає період до знущання над ним) та “bad times” (період знущання).

Розподіливши таким чином життя героя, наведемо приклади з твору, що показують як, під впливом обставин, змінювалось сприйняття героєм добра і зла та які, відповідно до цього, обирались лексичні одиниці для їх опису.

1. Те, що є прийнятним (не прийнятним) з точки зору моралі – Morally right (wrong).

Для Девіда не існує такого поняття як моральні якості. Він живе та сприймає норми поведінки як те, що виховувалось в ньому з народження і чому він не приділяв особливої уваги:

“We lived in a modest two-bedroom house in what was considered a “good” neighborhood” [Pelzer 1993, с. 15]. Прикметник *good* у словосполученні “good neighborhood” використовується в значенні *той, що є прийнятним у суспільстві* для того, щоб показати, що існує негласний перелік пунктів, згідно з яким люди відносяться до “good” neighborhood.

2. Прості речі, які приносять задоволення – Something pleasant

- Їжа – Food – сприймається як приємний компонент життя.

“I knew that whatever Mother had cooked was good.” (прикметник *good* використовується в значенні *приємний, смачний*).

- Час проведений з родиною – time spent with the family.

“It was always a thrill when the family went on summer vacation. Mom was always the mastermind behind these trips. She planned every detail, and swelled with pride as the activities came together” [Pelzer 1993, с. 19] Вибір іменника

thrill показує, що для хлопця сімейна відпустка – це не просто *good time*, це те, що викликало “сильне збудження” від приємного очікування того, яку програму могла приготувати мати. Час проведений з родиною міг принести тільки добро.

3. Любов – Love

Любов уособлює в собі любов батьків:

“*My two brothers and I were blessed with the perfect parents. Our every whim was fulfilled with love and care*” [Pelzer 1993, с. 15]. Вибір прикметника *perfect* свідчить про те, що хлопець сприймав батьків як ідеал добра, бо з боку батьків все робилось з любов’ю (*love*) та піклуванням (*care*).

4. Родина – Family

- Родина сприймається як одне ціле.

“*That year... I remember seeing Mom cry. I asked her why she was sad. Mom told me she was crying because she was so happy to have a real family*” [Pelzer 1993, с. 18]. За допомогою фрази *a real family*, що несе в собі позитивну конотацію, передає єдність родини, а це є символом добра.

“*My two brothers and I were blessed with the perfect parents. Our every whim was fulfilled with love and care*” [Pelzer 1993, с. 15]. Хлопець обирає прикметник *bless*, щоб показати, що можливість мати *perfect parents* йде від Бога, а значить є проявом добра.

- Девід близький до батьків, тому називає їх *Mom, Dad*.

“*My Dad, Stephen Joseph, supported his family as a fireman, working in the heart of San Francisco. He had broad shoulders and forearms that would make any muscle man proud. I felt special when he winked at me and called me “Tiger”*” [Pelzer 1993, с. 15]. Всі лексичні одиниці використані для опису батька – *supported his family, broad shoulders* та ін. – мають тільки позитивну конотацію. Хлопчик описує батька героєм, який несе добро, рятуючи людей.

“*Mom was a woman who glowed with love for her children*” [Pelzer 1993, с. 15]. Фраза *glowed with love* показує, що мати в очах хлопця уособлює в собі все добро світу, яке потім «освічує любов’ю» все навколо.

“*Everyday seemed sprinkled with magic*” [Pelzer 1993, с. 20]. Вибір фрази *sprinkled with magic* ще раз доводить, що все, що робили батьки сприймалось дитиною як прояви добра або навіть доброї магії, якою все навкруги було наче «обприскано».

Наступний приклад свідчить про те, що родина – це світ Девіда, світ добра, він відчуває себе захищеним у ньому:

“*One day after dinner, Mom and Dad took the three of us to watch the sunset. Without a word, we stood watching the fireballlike sun as it sank behind the tall trees, leaving bright blue and orange streaks in the sky. From above, I felt someone hug my shoulders. I thought it was my father. I turned and became flushed with pride to find Mom holding me tightly. I never felt as safed and as warm as that moment in time, at the Russian River*” [Pelzer 1993, с. 15]. Невипадково цей спогад так запам’ятався хлопчику. Описуючи картину, він обирає лексичні одиниці тільки з позитивним забарвленням – *the fireballlike sun, bright blue and orange streaks in the sky* – така краса, яку побачили дитячі очі, була відображенням його внутрішніх почуттів. Почуття безпеки – *I felt safed* – є проявом добра для Девіда. Для нього *to feel safe* значить *to feel good*.

5. Бог – God

Хлопчик не сприймає Бога як щось особливе, як джерело сили. Все, що йому необхідно він отримує від батьків, тому в тексті не має прикладів звертань до Бога. Тільки, як зазначалось вище, розуміння того, що його родина є уособленням добра, яке йде від бога, і він та його брати були благословенні (*were blessed*) мати таку родину:

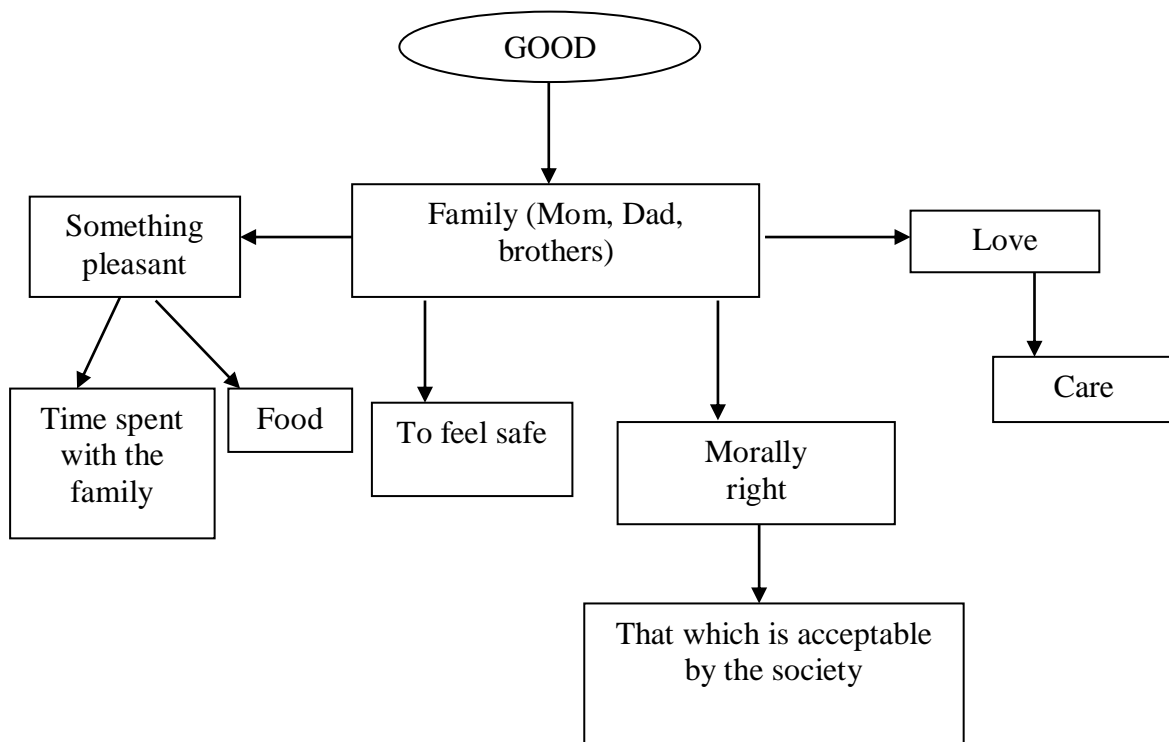
“*My two brothers and I were blessed with the perfect parents*” [Pelzer 1993, с. 15].

Таким чином, в перші роки життя Девід особливо не замислюється над тим, що значить добро та зло; він живе за правилами, які установили батьки. Для опису тієї чи іншої події, пов'язаної з родиною, використовувались тільки слова з позитивною конотацією – *were blessed, perfect parents, to feel safe, glowed with love* та ін. Це тільки підтверджує, що на даному етапі життя родина уособлює в собі все добро світу.

На нашу думку, цей період уявлення хлопця про добро та зло можна зобразити у вигляді наступної схеми (див.рисунок 2.16):

Рисунок 2.16

Сприйняття добра та зла в "гарні часи"

Раніше ми вказували, що концепти “good” та “evil” в англійській мові можна представити таким чином: ЗЛО-НЕЙТРАЛЬНІСТЬ-ДОБРО (див. мал. 1.1). Наявність у малюнку 2.16 тільки одного компонента,

на нашу думку можна пояснити віком Девіда (автор вказує, що цей період життя охоплює перші 5 років життя дитини) та атмосферою у родині.

II. Період знуцання – «bad times».

1. Прості речі, які приносять задоволення – *Something pleasant* – трансформуються в речі, що необхідно роботи аби вижити, й набувають значення неприємних та морально неприйнятних – *Something unpleasant, morally wrong*

- Приходить розуміння того, що все в житті проходить, поняття моральних якостей постає дуже різко, звертається увага на дрібниці. Для Девіда дуже важливо, щоб його хоч хтось вважав хорошим в той час як мати не припиняє повторювати зворотнє. Розглянемо наступні приклади, які демонструють це.

“Mother never let me forget that I was an incompetent loser” [Pelzer 1993, с. 23]. Іменник *loser* в словосполученні *an incompetent loser* має негативну конотацію, а прикметник *incompetent* використовується для того, щоб посилити негативне значення, а значить, в даному випадку, призвести до сильнішого відчуття приниження.

“Get one thing straight, you little son of a bitch! There is nothing you can do to impress me! Do you understand me? You are a nobody! An It! You are nonexistent! You are a bastard child! I hate you and I wish you were dead!” [Pelzer 1993, с. 82]. Окрім образливих фраз *a bastard child, son of a bitch*, які самі по собі мають негативне значення, мати використовує речення *You are a nobody! An It! You are nonexistent!* для того, щоб максимально принизити хлопця. Займенники *nobody, It* – безособові, тобто мати таким чином хоче стерти особистість дитини, змусити її почувати себе річчю. Займенник *It* написаний з великої літери. На нашу думку, автор вбачав в цьому темну іронію – в англійській мові особовий займенник *I* пишеться з великої літери, а в даному випадку *It* з великої літери – все, що мати залишала Девіду від особистості.

Наступний приклад демонструє, що дитина невпевнена в оцінці того, що вона бачить або чує:

“After he [father] said goodbye to Ron and Stan, he knelt down, held my shoulders tightly and told me to be a “good boy”. Mother stood behind him with her arms folded across her chest, and grim smile on her face. I looked into my father’s eyes and knew right then that I was a “bad boy” [Pelzer 1993, с. 16].

В одному і тому ж контексті прикметник *good* у словосполученні *a good boy* використовується у контрасті з антонімом *bad* у словосполученні *a bad boy*, що призводить до когнітивного дисонансу в свідомості дитини. Мати весь час принижує Девіда, він починає бачити зневаження в очах всіх людей. Тому звичайному напутньому побажанням *be a “good boy”*, хлопець автоматично приписує негативне значення, бо йому здається, що це було сказано тільки через те, що він поведив себе погано – *I was a “bad boy”*.

- Їжа стає спочатку чимось недосяжним, а потім жаданим на стільки, що вже неможливо провести грань до чого Девід відносить її – до хорошого (що приносить задоволення), чи до поганого. За допомогою цього ним маніпулюють, змушуючи красти – робити те, що не прийнятно з боку моралі. Їжа стає чимось поза поняттями *“good”* та *“evil”* – something *“beyond”*.
Наприклад:

“Please,” I say to myself, “just let me eat. Hit me again, but I have to have food” [Pelzer 1993, с. 7]. В свідомості хлопця ознаки добра та зла перемішуються; дієслово *hit* має негативне значення, *have food* – позитивне, але використовуючи їх в реченні в причинно-наслідкових стосунках, хлопець показує, що згоден терпіти все заради їжі.

У наступному прикладі прикметник *good* у словосполученні *a good day* використовується для опису моментів, коли їжа стає хоч в якомусь вигляді досяжною:

“On a good day, I was allowed leftover cereal portions from my brothers” [Pelzer 1993, с. 30].

- Поняття *good times, good days, etc* все частіше з'являються в думках Девіда. Найчастіше за все це туга за минулим:

“*For our family – during those good years – the holidays started with Halloween*” [Pelzer 1993, с. 17]. Фраза *those good years* використовується для опису часу проведеного з родиною у минулому. Так хлопчик показує, що тоді родина була для нього прикладом добра.

- З'являється збочене сприймання хорошого:

“*f she [Mother] was really in a good mood, she fixed up the gas mixture for me*” [Pelzer 1993, с. 69]. Прикметник *good* у словосполученні *a good mood* використовується, щоб показати злу іронію, бо гарний настрої матері все одно не обіцяв хлопцю нічого доброго. В даному випадку гарний настрої – труєння газом (*a good mood – the gas mixture*).

2. Любов – Love

Ставши ізгоем у власній родині, Девід жадає бути потрібним:

“*I want so much to be liked, to be loved*” [Pelzer 1993, с. 12]. Використання фрази *so much* перед дієсловами *to be liked, to be loved* свідчить про те, що почуття любові та симпатії дуже сильно необхідні хлопцю, він бачить в них добро, тому й використовує посилюючу частку *so*.

Нова вчителька була єдиною, хто ставився добре до хлопчика, тому вона почала уособлювати собою добро:

“*The substitute teacher had been so nice to me. She treated me like a real person, not like some piece of filth lying in the gutter*” [Pelzer 1993, с. 68].

Дитина знову використовує посилюючу частку *so – so nice to me*. Все хороше, що було зроблено в його сторону, хлопчик одразу гіперболізує. В даному випадку вчителька приділяє дитині уваги рівно стільки, скільки потрібно, але в його очах це набагато більше.

Девід каже, що вона ставилась до нього, як до справжньої людини – *a real person*, – в той час як мати називала його “*An It*”. Для Девіда дуже важливим є значення прикметника *real – a real person, a real family*, – на нашу думку, йому необхідно час від часу його використовувати, щоб не

загубити спогади про те, що колись було краще, що те, що з ним відбувається – не правильно, щоб не втратити надію на порятунок, що добро існує. В даному випадку фрази *so nice to me, like a real person* допомагають хлопцю сконцентрувати свою увагу на тому, що він пам'ятає як має бути.

“She [a teacher] hugs me. “God,” I tell myself, “She is so warm. “I don’t want to let go. I want to stay in her arms forever... her beauty and kindness kept me warm” [Pelzer 1993, с. 9]. Слова, якими хлопчик описує свої відчуття поряд з вчителькою, мають позитивну конотацію – *She is so warm. I want to stay in her arms forever. Her beauty and kindness kept me warm.* Це свідчить про те, що вона уособлює собою добро.

Девід помічає найменші прояви доброти до нього:

“Shirley [a neighbor] was kind to us and treated us as though we were her own children. In some ways Shirley reminded me of Mom, in the early days before she started beating me.” Хлопчик обирає прикметник *kind* не просто, щоб описати відношення сусідки до нього. Він порівнює її зі своїми спогадами й уточнює наступним реченням, що це була для нього норма, бо нагадує йому як поводитися з ним мати: *Shirley reminded me of Mom, in the early days before she started beating me.* Вибір слова *Mom* також не випадковий. В період до знущання хлопчик тільки так і називав матір, адже тоді вона ще любила його. Потім *Mom* трансформується в *Mother*.

3. Родина – Family

Родина розпадається. Хлопчик називає батьків тільки *Mother, Father*. Мати уособлює в собі все погане:

“I lived in a different world. I didn’t even deserve a glance at the good life. By this time, for all practical purposes, I was no longer a member of the family. Mother had even stopped using my name; referring to me only as The Boy” [Pelzer 1993, с. 31].

Використання слів для опису положення речей у родині свідчить про те, що теперішня родина вже не є для нього символом добра. Вибір словосполучення *a different world* в реченні *I lived in a different world* –

пояснює світосприйняття хлопця – родина була його світом, отже зараз він вже не належить до нього. Він підкреслює це, коли каже, що вже не є членом родини – *I was no longer a member of the family*.

Мати колись уособлювала собою добро, тепер він її ненавидить, але вона все одно залишилась людиною, яка тримає в своїй владі всі думки дитини. Вона називає його *The Boy*, і це тільки посилює його думки про те, що він не заслужив бути частиною того життя, яке в нього колись було. Прислівник з посилюючим значенням *even* доводить це, бо хлопець використовує його в реченні *I didn't even deserve a glance at the good life*.

Аналогічне ставлення Девіда до матері виражене і в наступному прикладі:

"I hated Mother most and wished that she were dead. But before she died, I wanted her to feel the magnitude of my pain and my loneliness for all these years" [Pelzer 1993, с. 78]. Девід використовує негативні за значенням слова, щоб описати своє ставлення до матері – *I hated Mother most and wished that she were dead, I wanted her to feel the magnitude of my pain and my loneliness*. Хлопець повністю протиставить образ матері, який він пам'ятає, тому, що він бачить зараз. Якщо раніше мати була ідеалом добра, то тепер вона – джерело тих почуттів, які він не відчував ніколи раніше і які намагається описати – *I hated, wished that she were dead, my pain, my loneliness*.

Батько спочатку стає на сторону хлопця:

"Father became my protector... I knew that as long as I stayed by his side, no harm would come to me." Іменник *protector* свідчить про довіру Девіда до батька.

В наступному прикладі Девід обирає фрази, які гіперболізують його ставлення до батька – *my only hope, he did all he could*, тобто він вірить, що батько – його надія на порятунок:

"Father was my only hope, and he did all he could to sneak me scraps of food" [Pelzer 1993, с. 32].

- Але поступово Девід переносить батька на рівень зла:

“I also hated Father. He was fully aware of the hell I lived in, but he lacked the courage to rescue me as he had promised so many times in the past” [Pelzer 1993, с. 79]. Значення слів різко змінюється. Хлопчик вже не бачить в батькові супермена, здатного на порятунок. Він використовує слова не просто з негативним значенням – *I also hated Father* – але й принизливо називає його трусом – *he lacked the courage to rescue me*.

Хлопчик вже не сприймає братів своїми родичами:

“The boys who lived upstairs were no longer my brothers. It was obvious that they felt superior to the family slave” [Pelzer 1993, с. 79]. Називаючи себе *the family slave*, Девід в своїй свідомості проводить остаточну грань між собою та іншими членами родини.

Девід зберіг теплі почуття тільки до наймолодшого брата, але, він розуміє, це тимчасовий факт:

“The only thing that kept me sane was my baby brother Kevin. He was a beautiful baby and I loved him... I knew that it was only a matter of time until Kevin would hate me, just like the others did” [Pelzer 1993, с. 84]. Слова, якими хлопчик описує Кевіна помітно відрізняються від тих, які він вживає для інших членів родини. Спочатку вони мають позитивну конотацію – *beautiful baby, I loved him*. Але наступним реченням він знову проводить грань, якою відділяє себе від родини – *Kevin would hate me, just like the others did*. Тобто хлопчик розуміє, що Кевін є представником добра, але тільки до того часу, поки не почне брати приклад з інших.

- Навіть саме поняття *Family* вже не сприймається як щось реальне (тому часто хлопчик використовує цю назву у лапках), це те, до чого він не належить. Але бажання з'єднатися не покидає його.

“As always during dinner, I sat at the bottom of the stairs... listening to the sounds of “the family” eating. I let my head fall forward, half dreaming that I was one of them – a member of “the family”. Девід знову підкреслює, що він пам'ятає, як було раніше. Використовуючи фразу *dreaming that I was one of*

them, він підкреслює, що не втратив надію, він все ще хоче повернути свій світ, який був для нього всім, та стати *a member of "the family"*.

4. Бог – God

Спочатку хлопчик шукає в Бога сил та можливості винести знущання:

"Every night I prayed to God that I could be strong both in body and soul." [Pelzer 1993, с. 42]. В часи, коли мати не знущалась на Девідом, він не звертався до Бога, але знав, що Бог є добро, тому й використовував фразове дієслово *be blessed* стосовно своєї родини (*My brothers and I were blessed with perfect parents*). Пам'ятаючи це, в тяжкї для нього часи хлопчик звертається до того, кого він ще вважає добром. Девід використовує дієслово *pray*, бо він хоче не просто розповісти про свої негаразди, він просить позбавити його від знущань і вірить, що свої прохання слід звертати до Бога через молитви. Фраза *be strong both in body and soul* доводить, що Девід вірить, що добро перемагає зло, і Бог, як представник добра, дасть йому сил винести знущання і позбавить від них.

Поступово хлопчик починає втрачати віру в Бога:

"About a month before I entered the fifth grade, I came to believe that for me, there was no God. I came to realize that I would live like this for the remainder of my life. No just God would leave me like this. I believed that I was alone in my struggle and that my battle was one of survival" [Pelzer 1993, с. 77].

Фразові дієслова *came to believe, came to realize* свідчать про те, що ще одна цінність в житті Девіда змінила своє значення. Через те, що знущання продовжувались, не дивлячись на гарячі молитви, хлопчик робить для себе висновок, що для нього Бога не існує. Своє життя він порівнює з війною. Через це він використовує іменники *struggle, battle* (в значенні життя). З їх допомогою хлопчик передає те зло, яке його оточувало. А намагання винести ці знущання, вижити – порівнює з битвою на виживання (*my battle was one of survival*).

В решті решт Бог переходить на рівень зла, хлопчик перестає вірити в можливість порятунку:

“I began to give up on God. I felt that He must have hated me. What other reason could there be for a life like mine?” [Pelzer 1993, с. 65]. Іменник *reason* грає ключову роль в тому, що хлопець перестає вірити в Бога. Він намагається знайти причини чому поведінка матері не змінюється на краще і не знаходить. Тоді Девід приходить до висновку, що Бога або не існує (про це свідчить фраза *to give up on God*), або Бог ненавидить його (*He must have hated me* – дієслово *must* посилює значення фрази і демонструє як сильно хлопець вірить в це).

Розглянемо наступний приклад:

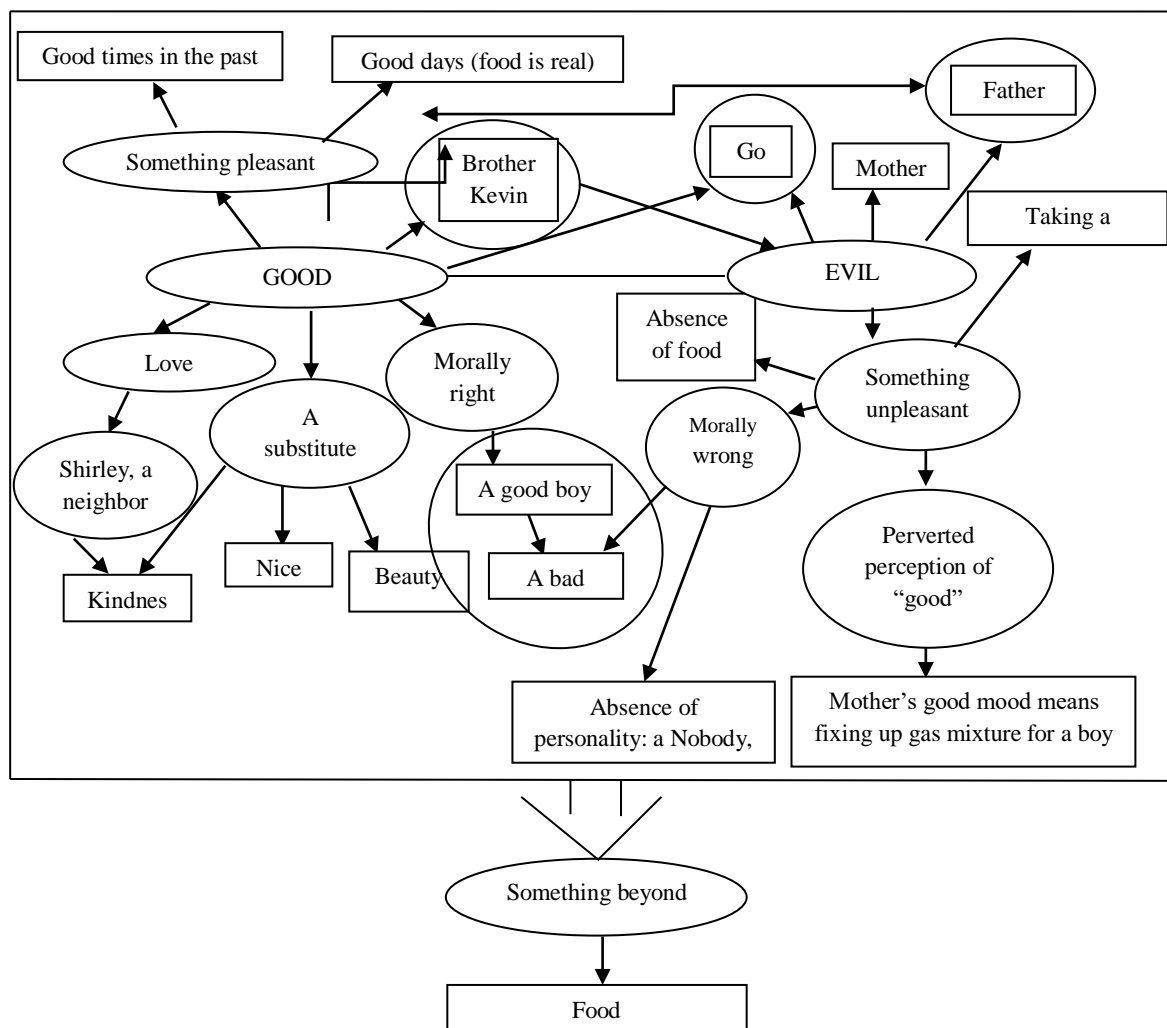
“I hated God more than anything else in this or any other world. God had known of my struggles for years, but He had stood by watching as things went from bad to worse. God had completely taken away my greatest hope. Inside I cursed His name, wishing I had never been born” [Pelzer 1993, с. 89].

Негативне за значенням дієслово *hate* у фразі *I hated God more than anything else* демонструє, що у свідомості Девіда Бог пов’язується зі злом. Він остаточно втрачає віру в нього, підкреслюючи це прислівником з посилюючим значенням *completely* та найвищим ступенем прикметника *great* (*the greatest*) у реченні *God had completely taken away my greatest hope*, а також використовуючи дієслово з негативною конотацією *curse* у фразі *I cursed His name*. Описуючи своє життя, хлопчик продовжує порівнювати його з війною, але окрім іменника *struggle*, він використовує ще й прикметники з негативним значенням – *things went from bad to worse*.

Таким чином, уявлення Девіда про добро та зло кардинально змінюється (див. мал. 2.17). На схемі 2.17 зображені його уявлення про добро та зло. Відсутність компоненту «НЕЙТРАЛЬНІСТЬ» (див. рисунок 2.17), на нашу думку, пояснюється особливостями життя та віком дитини – 5-12 років. Через це світ хлопця ділиться тільки на добро та зло.

Рисунок 2.17

Сприйняття добра та зла в "погані часи".

На схемі 2.17 позначені складові, які у свідомості Девіда одночасно відносились до добра та зла, ті, які з боку добра перешли на сторону зла, ті, які були поза поняттям добра та зла.

Проаналізувавши засоби актуалізації ціннісної складової концептів "good" та "evil" на матеріалі твору Дейва Пелзера «Дитина, яка була річчю», ми прийшли до висновку, що англomовній лінгвокультурі властиво розставляти ціннісні пріоритети на основі власного світобачення та під

впливом оточуючого середовища. Також важливим результатом аналізу був факт, який підтвердив наше припущення, що навіть система стійких цінностей, таких як родина та релігія, можуть кардинально змінюватись під впливом зовнішніх факторів.

2.3 Образна складова лінгвокультурних концептів “good” та “evil”

Образність – це реальна властивість мовних одиниць, яка проявляється в здатності викликати в нашій свідомості "картинки". Існують також образи думок, тобто узагальнені та абстрактні уявлення, які продовжують залишатись картинкою [Манакін 2004, с. 45]. Наявність образного шару – одина з найважливіших ознак концепту. З точки зору М. Ф. Алефіренко, образ – первісна форма концептного втілення у вигляді уявлюваного предмета або відношення предмету до ідеї, завдяки якій концепт стає явищем та отримує певне оформлення [Алефіренко 2003, с. 59].

Погоджуючись з думкою Л. О. Чернейко про те, що необхідно розглядати концепти не тільки в буденній, але й в художній свідомості, оскільки тим самим розкриваються «або нові властивості, ознаки об'єкту, які проявляються тільки під пильним поглядом митця, або даються нові проєкції вже відомих» [Чернейко 1997, с. 310], тому в якості матеріалу для дослідження ми взяли художні твори англomовних авторів ХХ-ХХІ століть, а саме Барбара Картленд «Ніч веселощів» (Barbara Cartland “The Night of Gaiety”) та Стефані Майер «Сутінки» (Stepheie Meyer “Twilight”).

Образна складова концептів “good” та “evil” у цих творах включає перцептивні та когнітивні образні ознаки. Розглянемо їх детальніше.

1. Перцептивні образні ознаки концепту “good”.

Перцептивні ознаки, які входять в образний компонент концепту “good”, виникають на основі візуальних, тактильних, звукових відчуттів.

Візуальні образні ознаки в структурі концепту “good” є численними. Вони акцентують увагу на красі того, що ми бачимо (людина, тварина, предмет чи природа в цілому). Тут ми можемо відзначити когнітивні ознаки «гарна зовнішність», «казковість», «гарні предмети».

1) когнітивну ознаку “гарна зовнішність” можна продемонструвати наступним прикладом:

- “...*their faces... were all devastatingly, inhumanly beautiful*” [Meyer 2006, с. 17]. Оксюморон *devastatingly, inhumanly beautiful* підкреслює надзвичайно красиву зовнішність вампірів.

Ця когнітивна ознака проявляється також у наступних прикладах:

- “*He’s gorgeous*” [Meyer 2006, с. 19].

- “*They all were noticeably graceful*” [Meyer 2006, с. 19]

2) когнітивна ознака “казковість” вербалізується за допомогою таких іменників як:

- *enchantress* “*You sent for me, my fair **enchantress***” [Meyer 2006, с. 38].

В даному випадку іменник *enchantress* використовується в значенні *надзвичайно красива та цікава жінка*. Оскільки він характеризує саме жіночу красу, то можна казати про гендерну диференціацію добра.

- *fairy* “...*you look like a **fairy-child** who has been left behind amidst the toad-stools where the **fairies** dance*” [Meyer 2006, с. 7]. Діти апіорі вважаються добром, а іменник *fairy* підкреслює, що Давіта має красу феї з дитячої казки.

3) когнітивна ознака «гарні споруди»:

- *lovely* “...*it is a very **lovely** home... even though it is a modern building*” [Meyer 2006, с. 16]. Прикметник *lovely* часто використовується для опису гарного ландшафту або споруди, тобто можна сказати, все, що подобається людині, вона старається описувати словами з позитивним значенням, чим і пояснюється вибір прикметника *lovely*.

4) когнітивна ознака «гарний вид»:

- “*It was beautiful, of course; I couldn't deny that. Everything was **green**: the trees, their trunks covered with moss, their branches hanging with a canopy of*

*it, the ground covered with ferns. Even the air filtered down **greenly** through the leaves. It was too **green** – an alien planet”* [Meyer 2006, с. 7].

Бела майже все життя прожила у спекотному урбанізованому Феніксі, де дерева росли у «парковому» порядку, тому бачити стільки зелених рослин у Форксі, місті частих дощів, було дуже незвично для неї. Краса лісу описана за допомогою прикметника *green*, семантична структура якого містить імпліцитну позитивну конотацію.

Тактильні образи найчастіше за все проявляються в тому, як людина торкається, обіймає, притискає іншу людину, тварину або предмет. В такому типі образів необхідно відзначити когнітивна ознака «ніжність», який об’єктивується за допомогою прислівника *gently*:

- “*He kissed her **gently** at first, as if she was something infinitely precious...*” [Meyer 2006, с. 143]. Вибір прислівника *gently* пояснюється тим, що людина ставиться дуже обережно, з ніжністю до того, що для неї має велике значення. В даному випадку Давіта безмірно цінна для маркіза, що підкреслюється вживанням словосполучення *infinitely precious*, тому кожен його рух супроводжується ніжністю.

Звукові образи. Аналізуючи інтонацію голосу, людина може створити певний образ про стан співрозмовника. У випадку концепту "good" голос може бути – привітним, щасливим, дружелюбним тощо. Наприклад:

- “*Because there was a **warmth** in her voice which Davita recognized, she hurried across the room to fling her arms round her*” [Meyer 2006, с. 33]. Іменник *warmth*, яким характеризується голос дівчини, дає зрозуміти, що вона прихильна до Давіти.

Подібний прояв звукового образу описано і в наступному прикладі:

- «*говорити з повагою*». Для характеристики даної когнітивної ознаки використовується прислівник *politely* “*Despite the warmth of the evening, there was a fire, and the moment Davita appeared, the old man left it to say **politely**: “Evening, Miss...”* [Meyer 2006, с. 31].

Перцептивні образні ознаки концепту “evil”

Візуальні образи мають когнітивні ознаки: «відштовхуюча зовнішність», «негарний вид», «негарні споруди».

1) когнітивна ознака «відштовхуюча зовнішність» може проявлятися у неприємному погляді:

- “*He was glaring down at me again, his black eyes full of **revulsion**... the phrase **if looks could kill** suddenly ran through my mind*” [Meyer 2006, с. 21]. Іменник *revulsion* вживається у значенні *антинатія*, але Бела використовує метафору *if looks could kill*, щоб підкреслити, з якою відразою Едвард подивився на неї.

2) когнітивна ознака «негарний вид» об’єктивується за допомогою іменника *gloom*:

- “*Her father had been so distraught that it had in fact been a relief when he said he could not stand the **gloom** of Scotland no longer and he intended to go to South*” [Meyer 2006, с. 7]. Іменник *gloom* використовується в значенні *знітючий оточуючий вид* і викликає негативний образ Шотландії.

3) когнітивна ознака «негарні споруди» зазвичай вербалізується за допомогою прикметників з негативним значенням:

- “*The house looked rather **dingy** and **gloomy** on the outside...*” [Meyer 2006, с. 27]. Прикметники *dingy* та *gloomy* мають негативне значення та створюють неприємний образ дому.

Звукові образи. Як зазначалось вище, найчастіше за все звукові образи проявляються в голосі. Аналізуючи інтонацію голосу, людина може створити певний образ про стан співрозмовника. У випадку концепту “evil” людина може говорити зі злістю, агресивно тощо. Наведені нижче приклади демонструють як прислівники з негативним значенням створюють відповідний образ стану людини:

- “*If you think I want that woman back, you are mistaken!*” he would say *angrily*” [Meyer 2006, с. 20].

- “*She had spoken **derisively**...*” [Meyer 2006, с. 23].

- “*Lord Mundesley said **aggressively***” [Meyer 2006, с. 44].

Лінгвокультурний концепт як ментальне утворення, відмічене етнокультурною специфікою, фіксується в свідомості у вигляді концептуальних метафор, основою яких слугують когнітивні моделі «деякий стереотипний образ, за допомогою якого організується досвід, знання про світ» [Піменова 2005, с. 18].

Основу досліджуваних концептів формує сітка взаємодіючих концептуальних метафор, центральною з яких є метафора «добро та зло – жива істота», яка реалізується в когнітивних моделях «добро та зло – людина», «добро та зло міфологічна істота» та «добро та зло – тварина».

Добро та зло постають в образі людини, а саме того хто уособлює в собі все хороше, та того, хто уособлює в собі все погане відповідно: “*She knew in her heart that she wanted to be like her **mother**, soft, sweet, feminine, and at the same time intelligent and able to do almost anything well*” [Meyer 2006, с. 61]. В даному випадку для Давіти мати є гарним прикладом для наслідування.

“*Who is the gentleman who has made you so cross?*” “*The Marquis of Vange!.. A **most unpleasant** character, and a man you **must studiously avoid***” [Meyer 2006, с. 46]. В вищезазначеному прикладі маркіз, навпаки, характеризується уособленням всього поганого, як людина, яку необхідно старанно (*studiously*) уникати.

Як і людині, добру та злу властиві хвороби, що знайшло відображення в МОРБИЧНІЙ метафорі, в основі якої лежить асоціація зла з хворобою: “*It would be unbearable **agony** if I lost you now...*” [Meyer 2006, с. 145]. *Agony* (the final stages of a difficult or painful death) – остання стадія тяжкої або насиченої болем смерті – те, що асоціюється з сильними стражданнями, тобто зі злом.

Зло постає в образі гарного чоловіка: “*Goog-looking he was... with **dark** eyes that always seemed to have a smouldering fire in them...*” [Meyer 2006, с. 12]. Темний колір завжди асоціюється з негативом. В даному випадку героя характеризують як змія-звabника. Good-looking – гарна зовнішність, але dark eyes – темні очі (не карі, не чорні, а саме темні). А як відомо, очі – дзеркало душі.

Добро та зло, як і людина, володіють здібностями впливу: зло може переслідувати та вбивати: “*The hunter smiled in a friendly way as he sauntered forward to kill me*” [Meyer 2006, с. 1]. В даному випадку зло переслідує у вигляді шукача-вампіра.

У метафорі «добро та зло – людина» можна виокремити модель «добро та зло – діяльність».

ДІЯЛЬНІСНА метафора в світлі досліджуваних концептів будується на більшій активності зла, яка проявляється у битві, або війні: “... *from some of the thing Katie had told her, Davita had been well aware that for a woman without money life could be a struggle with a lot of danger about it that she did not completely understand*” [Meyer 2006, с. 23].

Метафоризація добра та зла в рамках концептуальної метафори «добро та зло – людина», де людина розуміється як частина навколишнього світу, втілюється за допомогою просторової, світової, колірної, природної, рослинної метафор.

В основі СВІТОВОЇ метафори лежить ототожнення добра зі світлом, а зла із темрявою:

- “*She knew they were both enveloped with the light of love, which comes from God and sweeps away the darkness of evil*” [Meyer 2006, с. 147]. В даному випадку акцент робиться на тому, що добро завжди перемагає зло.

Подібний прояв світової метафори спостерігається і в наступних прикладах:

- “*When I saw you at first... it was almost as if you were enveloped with light*” [Meyer 2006, с. 146].

- “*Just now... there was light blazing all around you, and I knew it was the light that came from God*” [Meyer 2006, с. 146]. Світова метафора поєднується з міфологічною – світло від Бога (*light came from God*).

КОЛІРНА метафора представлена опозицією світлих та темних кольорів: світлі кольори несуть добро, темні – зло:

- *“Her eyes... were **grey** in some light and **green** in others, and, where Davita was concerned, they were **clear** and innocent as **a trout-stream**”* [Meyer 2006, с. 7]. В даному випадку колірна метафора взаємодіє з природною – колір очей порівнюється з кольором чистого струмочка (*green, grey eyes vs clear trout-stream*).

- *“I stared without breathing... into the **dark** eyes of the hunter, and he looked pleasantly back at me”* [Meyer 2006, с. 1]. В цьому прикладі колір очей віддзеркалює темну сутність вампіра.

ПРОСТОРОВА метафора представляє світ добра та зла, в якому є свої правила та закони. Кожний елемент опозиції має своє місце проживання, добро – небеса та рай, зло – пекло, а також місця, подібні до болота, озера тощо. Масштаби займаного простору варіюються: земля – острів – місто – дім:

- *“I suppose you will want me to leave [his aunt’s house]”... Yet she knew that if he made her go, it would be like being turned out of **Paradise**”* [Meyer 2006, с. 117]. Масштаб займаного простору невеликий – дім, але він все одно створює певний ланцюжок образів: дім – рай – добро.

Наступний приклад демонструє збільшення масштабу займаного простору, але ланцюжок образів все одно залишається незмінним: місто-рай-добро:

- *“Her father had extolled **London** as if it were a **Paradise** of gaiety and excitement...”* [Meyer 2006, с. 22].

Основою для деяких образів є РОСЛИННА метафора, яка уподібнює добро та зло рослинам. Така метафора має в собі ознаку того, що краса рослин є добром:

- *“It struck him that she was like a beautiful, exotic **flower**...”* [Meyer 2006, с. 15].

Метафорична модель «добро та зло – МІФОЛОГІЧНА істота» є одним з найпоширеніших засобів метафоризації лінгвокультурних концептів “good”

та “evil” в художніх творах. Основним образом добра є Бог, а зла – диявол. Це можна продемонструвати наступними прикладами:

- “*In her prayers she [Davita] would thank **God** not only that she was happy but that she was safe*” [Meyer 2006, с. 115].

- “*...she knew that her love for him, and his for her, was not only very human but also part of the **Divine***” [Meyer 2006, с. 143].

Не менш значущими істотами в створенні образів добра та зла є *fairies* "добрі та злі феї" та *sirens* "істоти, які своїм співом заманювали моряків на рифи":

- «*With your colouring,*” her father once said, “*you ought to look like a seductive **siren**. But instead, my sweet, you look like a **fairy-child** who has been left behind amidst the toad-stools where the **fairies** dance*” [Meyer 2006, с. 7].

Спостерігається протиставлення зла (*a seductive siren*) – добро (*a fairy-child*). Це свідчить про те, що зовнішність буває оманливою.

Метафорична модель «добро та зло – тварина» реалізується в ЗООМОРФНІЙ метафорі, коли, наприклад, в образі добра постає все мале та цнотливе:

- “*I’m fond of you, Davita. You know as much about life as a **chicken** that’s just popped out of the egg*” [Meyer 2006, с. 68].

Розглянемо ще один приклад зооморфної метафори:

- “*Mike, who was taking on the qualities of a golden **retriever**, walked faithfully by my side to class*” [Meyer 2006, с. 26]. В даному випадку турботливість Майка порівнюється з турботливістю собаки – золотистого ретривера. Таке порівняння пояснюється етнічною особливістю, що властива англomовній лінгвокультурі. У свідомості англomовного народу собака породи лабрадор-ретривер є образом собаки-няньки, яка дуже любить дітей і уважно пильнує їх. Цим пояснюється порівняння, обране Белою, для характеристика Майка, який, як міг, допомагав їй пристосуватись до нової школи.

ПРИРОДНА метафора реалізується в образах погоди: коли все добре, то й погода ясна, коли все погано, йде дощ, на небі хмари:

- *“I didn't sleep well that night, even after I was done crying. The constant whooshing of the rain and wind across the roof wouldn't fade into the background”* [Meyer 2006, с. 10]. В даному випадку погода за вікном повністю співпадає з душевним станом Бели.

- **“Thick fog** was all I could see out my window in the morning, and I could feel the **claustrophobia** creeping up on me. You could never see the sky here; it was like a **cage**”

[Meyer 2006, с. 10]. Перебуваючи в місті, яке Бела не любить, вона почуває себе замкненою в клітці, тому їй здається, що густий туман викликає в неї приступ клаустрофобії.

Таким чином, синтаксично метафори добра і зла реалізуються в генетичній, ад'єктивній та порівняльній моделях. За типом «допоміжного суб'єкту» метафори діляться на 14 видів: персоніфікація, міфологічна, світова, просторова, рослинна, зооморфна, природна, колірна, діяльнісна і морбічна. В даних видах метафори виокремлюються наступні когнітивні моделі. Персоніфікація: «добро / зло – людина»; міфологічна метафора: «добро / зло – божество»; «добро / зло – уявні істоти»; світова метафора: «добро / зло – світ / темрява»; просторова метафора: «добро / зло – рай / пекло»; рослинна метафора: «добро – гарнарослина»; зооморфна метафора: «добро – маленька істота»; «добро – собака»; природна метафора: «добро – струмок»; діяльнісна метафора: «зло – боротьба»; колірна метафора: «добро / зло – світлі / темні кольори»; морбічна метафора: «зло – хвороба».

Збіг деяких метафоричних моделей досліджуваних концептів пояснюється їх тісним взаємозв'язком. Добро та зло є частинами єдиного цілого в наступних моделях: «добро / зло – людина» (персоніфікація), «добро / зло – уявні істоти» (міфологічна метафора). Антонімічність даних феноменів проявляється, головним чином, у світовій та колірній метафорах. Good в англійській культурі асоціюється із світом та протиставляється evil, що асоціюється із темрявою. Стосовно колірної метафори, то протиставлення

знаходиться у світлих та темних кольорах, які справляють позитивне та негативне враження відповідно.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження ставило за мету виявити та проаналізувати особливості актуалізації концептів “good” та “evil” як базових концептів англomовної лінгвокультури, а також виявити універсальні та специфічні риси в моделі досліджуваних концептів.

Концепти “good” та “evil” – це ментальні національно-специфічні утворення, планом змісту яких є вся сукупність знань про дані концепти, а планом вираження – сукупність мовних засобів, що їх виражають. Концепти “good” та “evil” мають ім’я в мові, включають поняття, але не вичерпуються тільки ним, а також охоплюють понятійну, ціннісну, образну складові в усьому різноманітті їх асоціативних зв’язків, внаслідок чого мають ярко виражене емотивне забарвлення.

Отримані в ході аналізу результати дають можливість зробити наступні висновки.

- Номінативні поля досліджуваних концептів представлені ключовими номінаціями good “good” та “evil”, широкими синонімічними рядами, різними словосполученнями, фразеологічними одиницями, а також текстовими фрагментами. На основі лексикографічних джерел було виокремлено 407 репрезентантів (концепт *good* – 264, концепт *evil* – 143), що відносяться до світської сфери буття, та 27 репрезентантів (концепт *good* – 9, концепт *evil* – 16), що відносяться до релігійної сфери буття.

- Понятійна складова даних концептів формується на основі трьох тематичних груп: *людина внутрішня та зовнішня, світське уявлення про добро та зло, релігійні уявлення про добро та зло*. Ядро понятійної складової концептів “good” та “evil” тематичних груп *людина внутрішня та зовнішня та світські уявлення про добро та зло* складають наступні базові ознаки концепту “good”: «*все те, що відповідає нормам поведінки у суспільстві*» та

«все те, що приносить користь»; концепту “evil”: «все те, що протиречить нормам, які прийняті у суспільстві” та “все те, що шкодить».

Базові ознаки ядра концептів розкриваються в наступних співпадаючих для обох концептів ознак приядерної зони: *риса характеру, зовнішність, діяльність, особливості поведінки, ставлення*; та периферійної зони: *фізичний стан*. Диференційними ознаками концепту “good” є *соціально-статусні відносини та майновий стан*.

Тематична група *релігійні уявлення про добро та зло* представлена ознаками *дотримання біблійських заповідей, порушення біблійських заповідей*.

В художньому дискурсі понятійна складова також формується на основі трьох тематичних груп: *людина внутрішня та зовнішня, світське уявлення про добро та зло, релігійні уявлення про добро та зло*. Тематична група *релігійні уявлення про добро та зло* представлена схожими ознаками *добро йде від Бога* (для концепту “good”), *зло – це те, що робиться проти Божої волі* (для концепту “evil”).

Відштовхуючись від базових ознак ядра концептів (концепту “good”: «все те, що відповідає нормам встановленим у суспільстві» та «все те, що приносить користь»; концепту “evil”: «все те, що протиречить нормам, які прийняті у суспільстві» та «все те, що шкодить»), приядерну зону складають наступні ознаки концепту “good”: *зовнішність та елементи повсякденного життя, особливості поведінки, ставлення до себе та до інших людей, риса характеру та характеристика людини*; та периферійну: *здатність приймати розумні рішення*. Приядерну зону концепту “evil” складають наступні його ознаки: *риса характеру і характеристика людини та елементи повсякденне життя, ставлення до себе та до інших людей, стан людини*; до периферійної зони належить ознака концепту: *особливості поведінки людини*.

- Ціннісна складова лінгвокультурних концептів “good” та “evil” представляє собою сукупність оцінних характеристик концептів, які зводяться до опозиції «добре – погано», які відображають загальнолюдські

цінності: життя, здоров'я, любов та ін.. Аналіз ціннісної складової довів, що представникам англomовної лінгвокультури властиво розставляти власні ціннісні пріоритети на основі власного світобачення та під впливом оточуючого середовища. Також важливим результатом аналізу був факт, який підтвердив наше припущення, що навіть система стійких цінностей, таких як родина та релігія, можуть кардинально змінюватись під впливом зовнішніх факторів.

Образна складова лінгвокультурних концептів “good” та “evil” представляє собою взаємопов'язану систему образів, які втілюються в мові за допомогою концептуальних метафор. В нашій роботі ми проаналізували 10 концептуальних метафор: персоніфікаційну, міфологічну, світову, просторову, рослинну, зооморфну, природну, колірну, діяльнісну та морбичну. В даних видах метафор виокремлюється 12 когнітивних моделей. Збіг деяких метафоричних моделей досліджуваних концептів пояснюється їх тісним взаємозв'язком.

Добро та зло є частинами єдиного цілого в наступних моделях: «добро / зло – людина» (персоніфікація), «добро / зло – уявні істоти» (міфологічна метафора). Антонімічність даних феноменів проявляється, головним чином, у світовій та колірній метафорах. Good в англomовній культурі асоціюється із світом та протиставляється evil, що асоціюється із темрявою. Стосовно колірної метафори, протиставлення знаходиться у світлих та темних кольорах, які справляють позитивне та негативне враження відповідно.

Аналіз фрагментів художнього дискурсу також показав, що добро та зло існують невід'ємно одне від одного. Розмитість меж, наявність схожих складових, а також можливість бути взаємозамінними свідчить про те, що, не дивлячись на свою антагонічність, концепти “good” та “evil” в англomовній лінгвокультурі представляють собою двоєдину неділиму цілісність, що свідчить про вічну боротьбу добра й зла в свідомості представників англomовної лінгвокультури.

В перспективі, на нашу думку, представляється можливим і доцільним продовжити дослідження концептів “good” та “evil” на матеріалі неспоріднених мов, а також розширити область дослідження за рахунок включення в сферу аналізу інших концептів, таких як “destiny”, “harm” “goodwill” тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Москва : Наука, 1999. 367 с.
2. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва : Школа "ЯРК", 1999. 896 с.
3. Аскольдов С. А. Концепт и слово. Москва : Academia, 1997. с. 267
4. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1996. 104 с.
5. Баева Т. И. Языковая картина мира в оригинале и переводе. Воронеж, 2000. С. 140 – 145.
6. Бердяев Н. А. О назначении человека. URL http://krotov.info/library/02_b/berdyaev/1931_026_02.html. (дата звернення 10.12.2019)
7. Бердяев Н. А. Экзистенциальная диалектика Божественного и человеческого. Москва : АСТ. С. 143–342.
8. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. Москва : Русские словари, 1996. 416 с.
9. Вендина Т. И. Из кирилло-мефодиевского наследия в языке русской культуры. Москва : Ин-т славяноведения, 2007. 336 с.
10. Воркачев С. Г. "Счастье" как лингвокультурный концепт. Москва : Гнозис, 2004. 192 с.
11. Гайдаченко И. И. К вопросу о языковой картине мира. Таганрог: Лукоморье, 2002. С. 4 – 8.
12. Герц Г. Принципы механики, изложенные в новой связи. – Москва : Наука, 1973. С. 35 – 39.
13. Голованова Е. И. Когнитивно-лингвистическое описание концепта "профессия". Нижний Новгород : Нижегород. гос. ун-т, 2001. С. 77 – 80.

14. Гумбольдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человечества. Москва : Просвещение, 1984. С. 156 – 180.
15. Егорова О. А. Нравственно-оценочные категории "добро" и "зло" в лингвокогнитивном аспекте : автореф. дис. ... канд. фил. наук. Санкт-Петербург 2011. 17 с.
16. Жданова В. Концепт ПРИЧИНЫ в русской языковой картине мира. *Beiträge der Europäischen slavistischen Linguistik, 1999*. С. 314 – 320.
17. Змиева И. В. Лингвокогнитивные характеристики средств вербализации концепта ДОБРО в английской ЯКМ : дис. ... канд. фил. наук Харків, 2006. 228 с.
18. Карасик В. И. Введение в когнитивную лингвистику. Москва : Наука, 2004. 200 с.
19. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва : Гнозис, 2004. 390 с.
20. Карасик В. И. Базовые характеристики лингвокультурных концептов. Москва : Гнозис, 2007. 350 с.
21. Колесов В. В. Язык и ментальность. Санкт-Петербург : Петербургское востоковедение, 2004. 240 с.
22. Колижук Л. В. Концепты "GOOD" и "EVIL" в британской лингвокультуре : автореф. дис. ... канд. фил. наук. Нальчик, 2010. 20 с.
23. Красавский Н. А. Эмоциональная концептосфера немецкого языка (этимологический анализ базисных номинантов эмоций). Волгоград : Домино, 2000. 56 – 59 с.
24. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов. Москва : Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. С. 90 – 483.
25. Левин-Штайтманн А. Некоторые соображения о методологии определения "картины мира". Москва : Индрик, 2003. С. 221 – 231.
26. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикологии. Киев : Знання, 2004. 326 с.

27. Миронова О. А. Реализация концептов GOOD и EVIL в английском языке на материале произведений высокого фэнтези : автореф. дис. ... канд. фил. наук. Санкт Петербург, 2011. 19 с.
28. Можейко М. А. Концепт. Новейший философский словарь. Минск, 1999. 694 с.
29. Моспанова Н. Ю. Концептуальная оппозиция «Добро — Зло» в фольклорной языковой картине мира: на материале русских народных сказок : Дис. ... канд. фил. Наук. Брянск, 2005. 205 с.
30. Павленис Р. И. Проблема смысла. Современный логико-философский анализ языка. Москва : Печатный двор, 1983. 286 с.
31. Печагина Т. В. Категориальные концепты «Добро» и «Зло» в детской фэнтези : автореф. дис. ... канд. фил. наук. Челябинск, 2011. 21 с.
32. Пименова М. В. Методология концептуальных исследований. Волгоград, 2005. Т. 1. С. 15 – 20.
33. Планк М. Единство физической картины мира. Москва : Печатные традиции, 1966. 357 с.
34. Попова З. Д. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях. Воронеж : Истоки, 2000. 189 с.
35. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике. Воронеж : Истоки, 2001. 192 с.
36. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека. Москва : Наука, 1988. С. 8 – 69.
37. Приходько А. И. Семантика и прагматика оценки в современном английском языке. Запорожье : ЗГУ, 2004. 321 с.
38. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
39. Рахилина Е. В. Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость. Москва : Русские словари, 2000. 416 с.
40. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва : Наука, 1993. 655 с.

41. Серебренников Б. А. Роль человеческого фактора в языке. Москва : Наука, 1988. 416 с.
42. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты. Волгоград : Перемена, 2004. 290 с.
43. Смирнова Т. А. Языковая картина мира как культурноспецифическое понятие в лингвистике. Симферополь, ТНУ, 2012. С. 425 – 428.
44. Солдатова М. А. Понятие лингвокультурного концепта в лингвистических исследованиях. Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2003. С. 110-112.
45. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва : Академический проект, 1997. 824 с.
46. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта. Воронеж : ВГУ, 2001. С. 58 – 65.
47. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва: Восток-Запад, 1996. 288 с.
48. Толстой Н. И. 1997 Этнолингвистика в кругу гуманитарных дисциплин. Москва : АСТ, 1997. 54 с.
49. Уорф Б. Л. Отношение норм поведения и мышления к языку. Москва : Высшая школа, 1960. С. 173 – 176.
50. Федоров Ю. В. Концепт зла в сучасній культурі : автореф. дис. ... канд. філософ. наук. Сімферополь, 2002. 24 с.
51. Чернейко Л. О. Лингво-философский анализ абстрактного имени. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1997. 320 с.
52. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Научное изд-во «Большая Российская Энциклопедия», 2002. 540 с.
53. Boas F. The history of antropology New York : Science, 1904. P. 23 – 28.
54. Burri O. Der Mensch im neuen Weltbild. Bern : Verlag Neue Ideen, 1969. 57 S.

55. Clark H. Psychology and language. An introduction to psycholinguistics. New York : Science, 1977. 420 с.
56. Jackendoff R. What is a concept, that a person may grasp it? Boston : Mind and Language, 1989. 287 p.
57. Kroeber A. L., Kluckhohn C. Culture: A critical review of concepts and definitions. Cambridge, MA : Peabody Museum, 1952. 142 p.
58. Lakoff G. Metaphors we live by. London : The University of Chicago Press, 2003. 193 p.
59. Langacker R. W. Concept, image and symbol : the cognitive basis of grammar Text. Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 1991. 395 p.
60. Saur K. Transzendenz als Wirklichkeit: Beiträge zu einem modernen Weltbild. Hamburg : Appel, 1973. 320 S.
61. Stiftung R. B. Russlandbilder Deutschlandbilder. Stuttgart, Leipzig : Hohenheim Verlag GmbH, 2003. 168 S.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

62. Губский Е. Ф. Философский энциклопедический словарь. Москва : ИНФРА-М, 1997. 574с.
63. Дьяченко Г. Полный церковно-славянский словарь. Москва : 1998. 608 с.
64. Никитина С. Е. Тезаурус по теоретической и прикладной лингвистик. Москва : Наук, 1978. 375 с.
65. The Cambridge Learner's Dictionary. London : Cambridge University Press, 2011. – 1066 p.
66. The Collins Thesaurus. URL <http://dictionary.reverso.net/english-synonyms/> (дата звернення 10.12.2019)
67. The Merriam-Webster's Dictionary and Thesaurus. URL <http://www.merriam-webster.com/> (дата звернення 10.12.2019)
68. The Oxford Dictionary. URL <http://oxforddictionaries.com/> (дата звернення 10.12.2019)

69. Tubloch S. The Oxford Dictionary and Thesaurus. Oxford University Press, 1995. – 1892 p.

70. The Thesaurus. URL <http://thesaurus.com/> (дата звернення 10.12.2019)

71. Laird Ch. G. The Webster's New World Thesaurus. N.Y. : New American Library, 1971. – 678 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

72. Cartland B. The Night of Gaiety. New York, Avenel, New Jersey : Wings Book, 1994. 147 p.

73. Meyer S. The Twilight. London : Atom, 2006. 434 p.

74. Pelzer D. The Child Called It. Boston : Omaha Press Pub. Co., 1993. 94 p.

SUMMARY

The research work deals with the verbalization of the concepts "good" and "evil" in the modern English-speaking world (on the material of English work of literature XX-XXI c.). The object is the concepts "good" and "evil" in the English-speaking linguo-culture. The actuality of this research paper is the study of the concepts "good" and "evil" and ways of their representation in modern literature.

The main aim of the paper consists in analyzing ways, peculiarities and forms of verbalization of the concepts "good" and "evil" in modern English-speaking world. It determined the accomplishment of such objectives as: the studying and systematization of different approaches to the studying of the opposition "good"- "evil"; the definition of conceptual meaning of the phenomena "good" and "evil"; the analysis of the value component of the concepts; the revealing of the imagery component of the concepts; the investigation of the actualization of the concepts "good" and "evil".

The scientific novelty of the presented research paper lies in the studying of the language means, which were used to represent the concepts "good" and "evil" on the basis of modern empirical material.

The ways of actualization of the concepts "good" and "evil" (their value and imagery components) by English-speaking people are reflected in the present research paper.

***Key words:** concept, good and evil, verbalization, value and imagery component, actualization.*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Лоза Анастасія Петрівна, студент(ка) 2 курсу магістратури, форми навчання денна, факультету іноземної філології, спеціальність філологія, освітньо-професійна програма мова і література (англійська), адреса електронної пошти lozanastya1997@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Мовні засоби об'єктивації концептів GOOD та EVIL в англійськомовному художньому дискурсі» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.